

PROJEKT REWITALIZACJI ZABYTKOWEGO PARKU PRZY ULICY TRYTWA W PRZEDBORZU

Adres inwestycji:

MIASTO PRZEDBÓRZ, POW. RADOMSZCZAŃSKI, WOJ. ŁÓDZKIE
obręb: 5, dz. nr 154/1, obręb: 8, dz. nr 1/1

Inwestor:

GMINA PRZEDBÓRZ,
ul. Mostowa 29
97-570 Przedbórz

Autor opracowania:

mgr inż. Miłosława Sieradzka

Przedbórz, maj 2015 r.

ZAWARTOŚĆ OPRACOWANIA:

1. DANE OGÓLNE
2. CEL I ZAKRES OPRACOWANIA
3. ANALIZA HISTORYCZNA
 - 3.1 RYS HISTORYCZNY
 - 3.2 ANALIZA UKŁADU PRZESTRZENNEGO
4. ANALIZA STANU ISTNIEJĄCEGO
 - 4.1. OPIS STANU ISTNIEJĄCEGO
5. INWENTARYZACJA DENDROLOGICZNA SZATY ROŚLINNEJ
 - 5.1 STRUKTURA WIEKOWA DRZEWOSTANU
 - 5.2 STRUKTURA GATUNKOWA DRZEWOSTANU
6. ANALIZA KOMPOZYCJI
– STOPNIA ZACHOWANIA ZABYTKOWEGO UKŁADU
 - 6.1 POWIĄZANIA KOMPOZYCYJNE I PRZYRODNICZE Z KRAJOBRAZEM
7. PROJEKT GOSPODARKI DRZEWOSTANEM
8. PROJEKT ZAGOSPODAROWANIA TERENU – OPIS KONCEPCJI
9. PROJEKT WYKONAWCZY ZIELENI
 - 9.1 PROJEKT NASADZEŃ
 - 9.1.1 DOBÓR GATUNKOWY PROJEKTOWANEJ ROŚLINNOŚCI
 - 9.1.2 PROJEKTOWNE GATUNKI RÓŻ - OPIS
 - 9.2 DANE TECHNICZNE
 - 9.2.1 SADZENIE DRZEW
 - 9.2.2 SADZENIE KRZEWÓW
 - 9.2.3 SADZENIE RÓŻ
 - 9.2.4 ZAKŁADANIE TRAWNIKÓW
 - 9.2.5 PIELĘGNACJA ROŚLIN
10. SPECYFIKACJA TECHNICZNA
11. PROJEKT ELEMENTÓW MAŁEJ ARCHITEKTURY (aranżacja placu zabaw)
12. ZAŁĄCZNIK TABELARYCZNY:
INWENTARYZACJA SZCZEGÓŁOWA SZATY ROŚLINNEJ WRAZ
Z PROJEKTEM GOSPODARKI DRZEWOSTANEM

ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE:

RYSUNEK NR 1 - Szczegółowa inwentaryzacja szaty roślinnej, skala 1:500

RYSUNEK NR 2 - Projekt gospodarki drzewostanem, skala 1:500

RYSUNEK NR 3 - Analiza wiekowa i gatunkowa drzewostanu, skala 1:500

RYSUNEK NR 4 - Projekt koncepcyjny zagospodarowania terenu z elementami małej architektury, skala 1:500

RYSUNEK NR 5 - Projekt zagospodarowania terenu parku, skala 1:500

RYSUNEK NR 6 - Projekt wykonawczy nasadzeń roślinnych, skala 1:500

RYSUNEK NR 7 - Projekt wykonawczy rabaty różanej, skala 1:50

1. DANE OGÓLNE

Lokalizacja:

Gmina Przedbórz, pow. radomszczański, woj. łódzkie

Działka ewidencyjna nr 154/1 w obrębie 5

oraz częściowo dz. nr 1/1 w obrębie 8

Jednostka ewidencyjna: Miasto Przedbórz.

Inwestor:

Gmina Przedbórz,

ul. Mostowa 29, 97-570 Przedbórz

Autor opracowania:

mgr inż. Miłoslawa Sieradzka

ul. Rzeszowska 28a, 54-030 Wrocław

email: milka_s@wp.pl , tel. kom. 794-30-36-02

Materialy wyjściowe:

- Umowa z Inwestorem z dnia 13.03.2015 r.
- Mapa sytuacyjno-wysokościowa w skali 1:500 aktualna na dzień 04.03.2015r.
- Inwentaryzacja terenu
- *Opracowanie dendrologiczne i projekt planowanych nasadzeń. Rewitalizacja Parku Miejskiego w Przedborzu* wykonane przez firmę „EkoPerfekt” w 2014 r.
- *Ewidencja Parku w Przedborzu* opracowana przez Małgorzatę i Aleksandra Mileckich w 2009 r.
- Akta Miasta Przedborza, AP w Piotrkowie Trybunalskim, nr zesp. 687

2. CEL I ZAKRES OPRACOWANIA:

Celem opracowania jest wykonanie projektu rewitalizacji dla zabytkowego parku miejskiego znajdującego się przy ul. Trytwa w Przedborzu.

Park zajmuje obszar ok. 2 ha i położony jest na terasie nadrzecznej, po wschodniej stronie rzeki Pilicy w bezpośrednim sąsiedztwie mostu i przebiegającej przez niego ulicy która

łączy dwie części miasta ulokowanego nad rzeką. Od strony zachodniej park graniczy z kompleksem handlowo-usługowym i obsługującym go parkingiem.

Założenie parku datuje się na pierwszą połowę XX w. Położenie parku w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki Pilicy podnosi wartość przyrodniczą tego założenia.

Obecnie Park Miejski w Przedborzu jest mocno zaniedbany i wymaga gruntownych prac konserwatorskich zarówno w obrębie pielęgnacji zieleni i jej uzupełnienia, renowacji układu komunikacyjnego, małej architektury jak i wyposażenia parku w nowe oświetlenie, ławki, kosze na śmieci. Dla ożywienia tego miejsca i przywrócenia lokalnej społeczności należy wzbogacić go również o elementy edukacyjne i rekreacyjne oraz wykorzystać walory położenia nad rzeką.

Zakres tematyczny opracowania obejmuje następujące zagadnienia:

- szczegółowa inwentaryzacja dendrologiczna wraz z projektem gospodarki drzewostanem – aktualizacja
- analiza historyczna
- analiza gatunkowa i wiekowa drzewostanu
- analiza kompozycji – stopnia zachowania zabytkowego układu
- analiza powiązań widokowych
- projekt zagospodarowania parku
- projekt nasadzeń roślinnych
- wskazania do pielęgnacji
- projekty elementów małej architektury
- kosztorysy inwestorskie

3. ANALIZA HISTORYCZNA

3.1 Rys historyczny

Początki Przedborza sięgają wczesnego średniowiecza Polski. Pierwsza wzmianka o Przedborzu pochodzi z roku 1136. Miasto to wymieniono w bulli gnieźnieńskiej, która wspomina o komorze celnej w Przedborzu. Należało ono do kasztelani małogoskiej. Dalsze wzmianki pochodzą z XIII w. i pozwalają przypuszczać, że istniała tu osada lub może nawet gród już w XI lub XII wieku. Powstał on na skrzyżowaniu starszych szlaków handlowych z Radomia przez Skrzynno, Opoczno i z Krakowa przez Chmielnik, Małogoszcz do Wielkopolski. W okresie rozbicia dzielnicowego Przedbórz leżący na styku dwu księstw dzielnicowych był miejscem spotkań książąt piastowskich: Bolesława Wstydliwego, Konrada Mazowieckiego i Kazimierza Wielkiego. Ten ostatni doceniając strategiczne położenie wznosił murowany zamek, który wszedł w królewski system fortyfikacyjny. Przedbórz w XIII w. stał się miastem granicznym księstwa sandomierskiego. W XIV w. nastąpiło przekształcenie księstw w województwa, a kasztelanie weszły w skład nowoutworzonych powiatów. Od tego czasu aż do 1795 r. Przedbórz należał do powiatu checińskiego w województwie sandomierskim. Kazimierz Wielki nadał osadzie Przedbórz prawa miejskie. Nie zachował się przywilej lokacyjny, który spłonął podczas pożaru miasta na pocz. XV w. Władysław Jagiełło wystawił nowy w 1405 r., używając zwykłej w takich wypadkach formuły przeniesienia miasta z prawa polskiego na prawo miejskie magdeburskie. Prawa i swobody przyznane miastu były wzorowane na prawach miasta Chęciny. Przez Przedbórz wiodła droga królewska 'via antiqua' z Krakowa do Piotrkowa, w którym odbywały się zjazdy a następnie sejmy walne koronne. Wieki XV i XVI to okres ożywionego rozwoju gospodarczego miasta. Od czasów Stefana Batorego datuje się znaczący napływ ludności żydowskiej do Przedborza. Podczas wojen szwedzkich miasto doznało bardzo poważnych zniszczeń. Spłonął zamek a wiele budynków zostało zniszczonych. Ocalało jedynie 30 domów. Ożywienie nastąpiło dopiero w II połowie XVIII w. Miasto rozlokowane było w tym czasie już po obu stronach Pilicy, przy czym przedmieście Widoma obejmowało zaledwie kilkanaście domów zgrupowanych przy targowisku i promieniście rozchodzących się traktach do Częstochowy, Radomska, Końskich i Piotrkowa. Trzeci rozbiór Polski 1795 spowodował oderwanie od miasta lewobrzeżnych terenów przedmieścia Widoma i folwarku Wola Przedborska. Wytyczenie granicy pomiędzy zaborcami: Prusami i Galicją wzdłuż Pilicy rozdzieliło organizm miejski na dwie struktury. Jednostki te zaczęły się rozwijać administracyjnie i konkurować w

zakresie handlu i usług. Wpłynęło to na obniżenie dochodów miasta, z drugiej zaś strony spowodowało pewną rozbudowę przedmieścia Widoma. Miasto w wyniku III rozbioru weszło w skład zaboru austriackiego i należało do prowincji austriackiej tzw. Galicji Zachodniej. W roku 1809 po zwycięskiej wojnie z Cesarstwem Austriackim Przedbórz został włączony w skład Księstwa Warszawskiego. Należał do powiatu koneckiego w departamencie radomskim. Wraz z powstaniem Królestwa Polskiego w 1815 r. miasto Przedbórz znalazło się w powiecie koneckim, obwodzie opoczyńskim, województwie sandomierskim z siedzibą w Radomiu. Postanowieniem namiestnika Królestwa Polskiego gen. Józefa Zajączka z 25 listopada 1823 r. wieś Widoma - przedmieście powstałe w XVIII w. wraz z folwarkiem Wola Przedborska, należące dotychczas do powiatu radomszczańskiego w obwodzie piotrkowskim w województwie kaliskim zostały włączone do miasta Przedborza, a tym samym do powiatu koneckiego w obwodzie opoczyńskim województwa sandomierskiego. Po przemianowaniu województw na gubernie Przedbórz należał od 1837 r. do guberni sandomierskiej, a od 1845 r. do guberni radomskiej. Działalność władz miejskich regulowały wówczas postanowienia Namiestnika Królestwa Polskiego z 3 lutego 1816 r. i z 30 maja 1818 r. Organizacja władz miejskich Przedborza w XIX w. podlegała przekształceniom. W I połowie XIX w. władzę wykonawczą w mieście sprawował Urząd Muncypalny, od 1842 r. Magistrat. Na czele Magistratu stał burmistrz, a podlegali mu ławnicy - członkowie Magistratu. Do kompetencji Magistratu należało: ogłaszanie i wykonywanie zarządzeń rządowych, zarządzanie własnością miasta, nadzór nad robotami publicznymi, utrzymywanie dróg i mostów, bezpieczeństwo i zdrowie ludności, zapobieganie żebractwu i włóczęgostwu, pobór podatków, wydawanie zaświadczeń i paszportów, zakwaterowanie wojska. Opis historyczno-statystyczny miasta z 1860 r. podawał, że powierzchnia Przedborza wynosiła 13 włók i 18 mórg. W mieście zamieszkiwało wtedy 4510 osób, w tym 3450 Żydów, 1006 katolików, 2 prawosławnych, 52 ewangelików.

Na przełomie XIX i XX w. nastąpiło silne ożywienie gospodarcze miasta. Wpłynęła na to budowa fabryki sukna i uruchomienie kamieniołomu. Rozwój fabryk sprzyjał rozwojowi miasta, zwiększyła się liczba rzemieślników. W 1867 roku powstały w Przedborzu dwie fabryki łyżek, cztery garbarnie, fabryka pończoch, wapiennik i browar. Od 1896 zaczęto kopać rudę darniową i glinę. Tak znaczne ożywienie gospodarcze wpłynęło na rozwój budownictwa w mieście. W latach 1820-1830 wzniesiono ratusz oraz kilkanaście okazałych domów w rynku. W czasie powstania styczniowego w miasteczku stacjonowały oddziały Jeziorańskiego, zaś 27 czerwca 1863 roku oddział Józefa Oxińskiego stoczył tu

bitwę z wojskami rosyjskimi. W 1869 roku w wyniku reformy administracyjnej Przedbórz utracił prawa miejskie. W wolnej Polsce miasto było ośrodkiem handlu i rzemiosła, zjeżdżali się tutaj ludzie z okolicznych wsi. W mieście, podobnie jak w wielu miastach II Rzeczypospolitej obok polskiej zamieszkiwała ludność żydowska.

W czasie I wojny światowej miasto znalazło się pod okupacją austriacką. Rozporządzenie Naczelnego Wodza Armii (austriackiej) nr 65 z 18 sierpnia 1916 r. o ordynacji miejskiej dla 34 miast (w tym również dla miasta Przedborza) nakazywało dokonanie wyboru Rady Miejskiej. Liczyła ona 24 radnych i była zwierzchnim organem uchwałodawczym. Zajmowała się gospodarką, sprawami zdrowia mieszkańców i kultury. Podlegał jej zarząd majątkiem miasta, sprawy rozwoju handlu, zaopatrzenia w żywność, targowe, budownictwa miejskiego, urządzania i utrzymania dróg, komunikacji, zaopatrzenia w wodę, elektryfikacji, kanalizacji i urządzenia szpitali miejskich. Uchwały dotyczące budżetu, planów regulacji miasta, opłat, regulaminu dla reprezentacji i władz miejskich wymagały zatwierdzenia przez Cesarski i Królewski Zarząd Wojskowy. W odrodzonej Rzeczypospolitej od 1919 r. Przedbórz wchodził w skład powiatu koneckiego w województwie kieleckim. Na podstawie ustawy z 9 kwietnia 1938 r. o zmianie granic województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego i warszawskiego od 1 kwietnia 1939 r. miasto wraz z powiatem koneckim włączono do województwa łódzkiego. W tym czasie Przedbórz liczył 7000 mieszkańców.

Podczas okupacji hitlerowskiej Przedbórz nie zmieniając swojej przynależności powiatowej stał się jednym z miast Dystryktu Radomskiego.

Czas II wojny światowej przyniósł straty w ludności i zniszczenia w zabudowie. Liczba mieszkańców Przedborza zmniejszyła się o połowę – do 3500 osób¹.

3.2 Analiza układu przestrzennego

Dzisiejszy układ urbanistyczny miasta składał się z dwóch odrębnych jednostek wykształconych po obu stronach rzeki. Część lewobrzeżna rozwinęła się na kanwie wczesnośredniowiecznej osady targowej, wzdłuż szerokiej ulicy Częstochowskiej, a część prawobrzeżna to poszerzony teren dawnego miasta średniowiecznego, o nadal czytelnym typowym rozplanowaniu z okresu lokacji. Składało się ono z rynku, z którego z trzech

¹ Wstęp do inwentarza zespołu „Akta Miasta Przedborza” 1822-1941, Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim.

narożników wychodziły po dwie prostopadłe ulice. W narożniku południowo-wschodnim w widłach dwóch ulic (obecnie Kościelnej i Stodolnej) usytuowano kościół parafialny. Z miasta rozchodziły się promieniście trzy trakty w kierunkach: północno-wschodnim (wzdłuż Pilicy), do Sulejowa, wschodnim w kierunku Żarnowa i Końskich i południowo-wschodnim do Krakowa przez Jędrzejów. Po drugiej stronie rzeki oprócz folwarku wójtowskiego istniało prawdopodobnie niewielkie przedmieście w pobliżu przyczółka mostowego zwane później Widomą, z którego rozchodziły się drogi w kierunku Radomska, Gorzkowic i Piotrkowa. W ten sposób wytworzył się niezwykle charakterystyczny układ drożny zbiegający się przy przejściu przez Pilicę. W 1831 roku sporządzono projekt regulacji miasta. Prace regulacyjne nie poprawiły układu komunikacyjnego, przekształciły natomiast wewnętrzną strukturę miasta. Najstarsza jego część z rynkiem straciła rolę ośrodka miejskiego na rzecz nowego centrum, które wykształciło się przy skrzyżowaniu się uregulowanych ulic. W tym miejscu powstał w 1824 roku ratusz.

Wyrokiem Sądu Apelacyjnego Królestwa Polskiego z dnia 6 maja 1828 roku miasto Przedbórz uzyskało prawo wolnych pastwisk w Lasach Przedborskich i łąkach oraz prawo używania zarośli ciągnących się aż do białego ługu². Wobec czego w 1828 roku podczas prac regulacyjnych miasta wytyczono miejsce na ogród spacerowy. Obejmowało ono rozległy niezagospodarowany obszar po północnej stronie obecnej ulicy Trytwa – od rzeki Pilicy aż do folwarku Wola Przedborska, czyli do dzisiejszej ul. Sukienniczej - widoczny na archiwalnym planie miasta Przedborza i Przedmieść Widoma z 1828 r. opisane: *Miejsce na ogród spacerowy przeznaczone* (ryc. nr 1).

Nie znaleziono, o ile takie istniały, dawnych planów pochodzących z okresu założenia parku tj. z I poł. XX w. pokazujących układ i rozplanowanie ogrodu. Na ogólnych planach miejskich z tego czasu widoczny jest obszar parku jednak bez szczegółowego rozplanowania. Kwerenda archiwalna hipoteki powiatu radomszczańskiego dała wynik negatywny.³

² Akta Urzędu Muncypalnego miasta Przedborza dotyczące przywilejów Miasta Przedborza 1822-1901, s. 18-19, w: Archiwum Państwowe w Piotrkowie Tryb., Akta miasta Przedborza, sygn. 687/1;

³ Hipoteka powiatu radomszczańskiego, AP w Piotrkowie Tryb., nr zesp. 378.

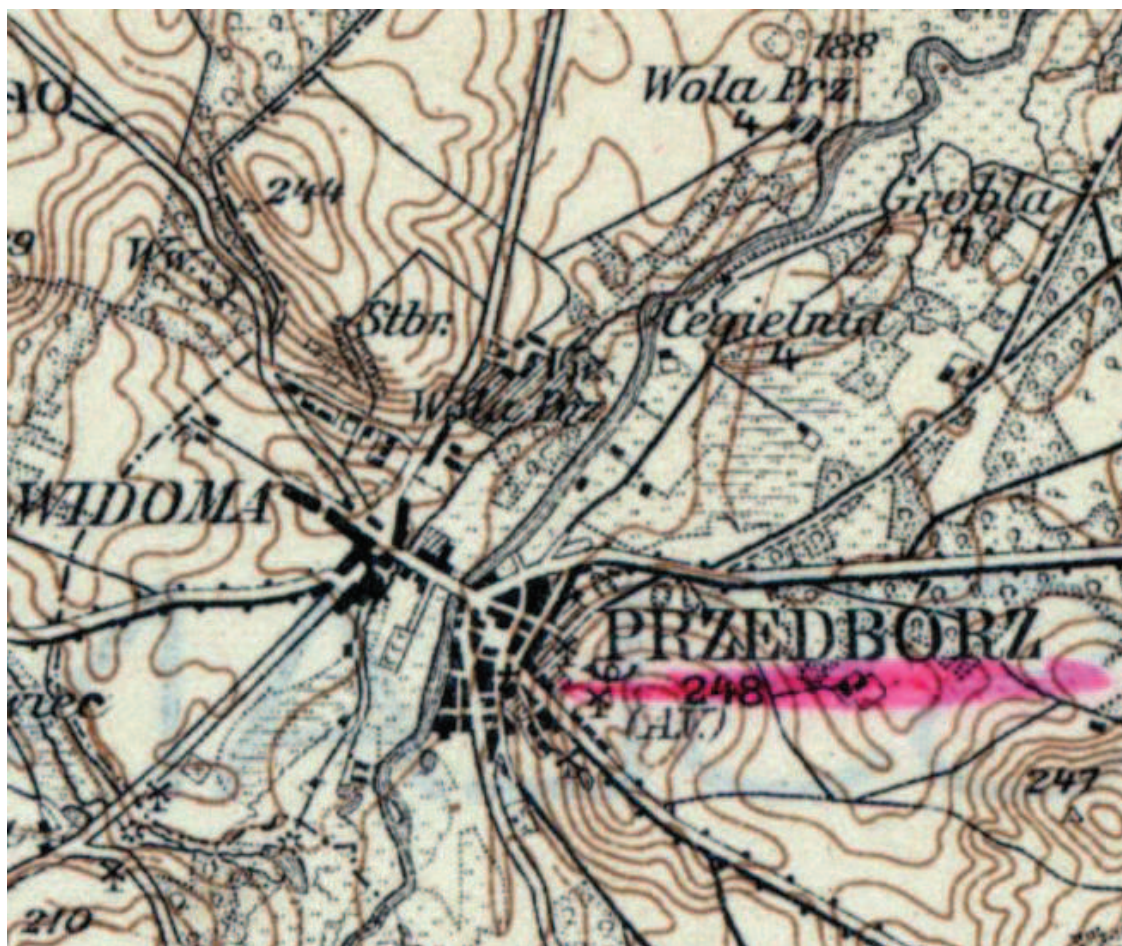
Ryc.1. „Plan Miasta Przedborza i Przedmieścia Widoma w województwie Sandomierskim Obwodzie Opoczyńskim pomierzony w roku 1828 na podziałkę 1:do 1500 przez Wincentego Garockiego zredukowany pantografem na podziałkę 1:5000 w roku 1831 przez Borowskiego Jeometrę”, AP Radom, Zbiór Kartograficzny ZDP Guberni Radomskiej, sygn. 183.

Obszar, na którym założono park przynależał do gruntów miejskich. Sposób użytkowania tego terenu przed założeniem parku oraz działania Rady Miejskiej zmierzające do uporządkowania terenu i w rezultacie założenia ogrodu spacerowego szczegółowo opisano w protokołach Rady Miasta Przedborza z lat 1917-1938⁴. I tak, z archiwalnych akt miejskich dowiadujemy się, że wnioskiem D-ra Świerczyńskiego z dnia 19 września 1917 roku działającego w imieniu Komitetu Organizacyjnego wniesiono do Rady Miasta o udzielenie pozwolenia na usypanie pamiątkowego Kopca Kościuszki w Ogrodzie Saskim. Pomysł ten uzyskał akceptację Rady Miasta⁵. Inicjatywa ta związana z działaniami patriotycznymi mieszkańców miasta, jeszcze przed odzyskaniem niepodległości przez Polskę, nadała początek zagospodarowywania tego terenu na cele parkowe. Z kolejnych

⁴ Akta Miasta Przedborza, AP w Piotrkowie Trybunalskim, nr zesp. 687;

⁵ Księga protokołów Rady m. Przedborza 1917-1920 – sygn.3, protokół z 19 września 1917 r., pkt 7, Akta m. Przedborza, AP Piotrków Tryb., nr. zesp. 687.

dokumentów Rady Miejskiej wynika, iż teren parku zwany Saskim Ogrodem w 1916 r. był dzierżawiony przez p. Fr. Goldberga⁶ a w roku 1918 'Plac Saski' wydzierżawiono pod spław drewna C.K. Zarządowi leśnemu. Z protokołu dowiadujemy się również o planach związanych z budową budynku przez p. C.K. Kierownika tartaków i spławieniu drzew⁷.

Ryc.2. Mapa Taktyczna Polski 1:100 000 z roku 1915 r., fragment.
(Źródło: Archiwum map Wojskowego Instytutu Geograficznego,
<http://polski.mapywig.org/news.php>, 03.2015r.)

⁶Prośba p. Fr. Goldberga o zwrot 39rb., które zapłacił tytułem dzierżawy za Saski Ogród w 1916r. i korzystał z takowego bardzo mało więc Rada postanowiła zwrócić 30rb., a 9 rubli zapisać na rzecz kasy za częściowe używanie wspomnianego ogrodu, Księga protokołów Rady m. Przedborza 1917-1920 – sygn.3, protokół z 20 czerwca 1917r., pkt 9; tamże.

⁷Kwestia wydzierżawienia Placu Saskiego pod spław C.K. Zarządowi leśnemu: przyjęcie i podpisanie warunków umowy. Rozpatrzono warunki kontraktowe co do wydzierżawienia Placu Saskiego pod spław drewna, opracowane przez C.K. Zarząd leśny z roczną opłatą 1000 koron, które przez Radę zostały przyjęte i upoważniono do podpisania tej umowy p. Burmistrza i 2 ławników. Usunięcie z Placu Saskiego dwóch drzewek. Dwa drzewka na placu Saskim, które stają na przeszkodzie mającemu wybudować się budynkowi przez p. C.K. Kierownika tartaków i spławieniu drzew, tuż przy wystawionych tamże już budynkach. Rada miejska postanowiła zezwolić na usunięcie takowych z warunkiem, że na miejsce tych drzewek będą zasadzone inne dwa drzewka, protokół z 18 kwietnia 1918 r. pkt 2 i 3; tamże.

W latach 20. XX w. utrzymanie i porządkowanie ogrodu powierzono Zarządowi Straży Ogniowej, jednak w wyniku zaniechań działań na rzecz ulepszania parku odebrano Straży Ogniowej powierzoną kompetencję⁸. Park w tym czasie nie był ogrodzony ani urządzony. Miasto borykało się z brakiem środków na ten cel. Toteż kolejne dokumenty dotyczą dzierżawy Ogrodu Saskiego pod skład drzewa budulcowego do spławu, z których to dochód miał być przeznaczony na ogrodzenie parku, obsadzenie drzew i zabezpieczenie brzegów skarpy⁹. W kolejnych protokołach Rady Miejskiej Ogród Saski nazywany jest 'Ogrodem Kościuszkowskim'. Teren wokół pomnika nazywany placem w 1925 r. nie był jeszcze zagospodarowany ani urządzony, co potwierdzają wnioski radnych dotyczące ogrodu, cit.: „Radny Niedźwiecki zgłasza następujące nagłe wnioski: Sprawę na uporządkowanie skweru miejskiego pod nazwą „Ogród Kościuszkowski”. Radny Niedźwiecki oświadcza, że obsadzenie dzisiaj ogrodu drzewkami mija się z celem bowiem grunt odłogiem stojący, zdziczały, nierówny nie jest odpowiednim. Należy przeto przede wszystkim oddać go do urobienia pod bezpłatne obsadzenie kartoflami a w roku przyszłym przystąpić do zadrzewienia przez fachowców. Radny Kucharski przemawia za wydzierżawieniem ogrodu za opłatą czynszu. Radny Gawronowi przemawia by grunt oddać w bezpłatne użytkowanie z warunkiem że użytkujący własnym kosztem dokona zadrzewienia. Radny Żurawski przemawia by niwelację gruntu dokonać przy pomocy siły najemnej a zadrzewienie dokonać przez fachowca. Radny Lappe popiera wniosek przedmówcy. Przewodniczący oświadcza że ogród Kościuszkowski Magistrat postanowił zadrzewić w roku bieżącym przy pomocy dzieci szkolnych; znajdujący się na placu tym pomnik ‘Kościuszkowski’ doprowadzić do należytego wyglądu przez usypanie kopca; brzegi Pilicy obsadzić wikliną; rzeczą byłoby nader śmieszną by pomnik „Kościuszkowski” znalazł się na terenie gruntu wysadzonego kartoflami, a i prasa na pewno o tego rodzaju czynach miasta nie zamilczałaby; stawia wreszcie wniosek na uchwalenie projektu Magistratu. Po wyczerpaniu dyskusji i przeprowadzeniu głosowania Rada Miejska większością 15 głosów przeciwko 1 powiedziała następującą uchwałę: N 331. Rada Miejska uchwała plac Kościuszkowski przeznaczyć pod ogród spacerowy, który należy doprowadzić do stanu i wyglądu parku przez wycięcie alei, zadrzewienie oraz zmocowanie brzegów nadrzecznych”¹⁰. W 1927 roku zaplanowano w preliminarzu

⁸ Protokół z 11 stycznia 1923 r., pkt 10; Księga uchwał Rady m. Przedborza 1923-1927, sygn. 4; tamże..

⁹ Protokół z dnia 24 lutego 1923 r., pkt 4, protokół z dnia 14 maja 1923 r., pkt 3 i protokół z 31 sierpnia 1925 r., pkt 6; tamże.

¹⁰ Protokół z dnia 5 marca 1925 r. – wnioski poza kolejnością obrad; tamże..

budżetowym na rok 1927/28 zakup popiersia Tadeusza Kościuszki¹¹. Teren Ogrodu Kościuszkowskiego oddawano również w dzierżawę w celu zbioru siana tzw. „dzierżawa pokosu potrawin”¹².

Fot.1. Stan we wrześniu 1936 r., [w:] *Patrz Kościuszko na nas z nieba...* W. Zawadzki, 2014 r.

Fot.2. Stan we wrześniu 1938 r., [w:] *Patrz Kościuszko na nas z nieba...* W. Zawadzki, 2014 r.

¹¹ Protokół z dnia 9 kwietnia 1927 r., pkt 4; tamże..

¹² Protokoły z posiedzeń Magistratu miasta Przedborza 1925-1926, sygn.8; tamże..

Na I posiedzeniu Magistratu w dniu 21 maja 1930 r. w pkt. V poruszono sprawę uporządkowania parku i jednogłośnie uchwalono kupić żwir do wyżyrowania alei parkowych, zakupić ławki, park otworzyć do użytku publicznego z dniem 1 czerwca 1930 r., zamykać o 10 wieczorem, na sezon wynająć stróża do doгляdu¹³. Natomiast 14 lipca 1930 r. na posiedzeniu Magistratu uchwalono przyjąć roboty i uregulować rachunek na kwotę 176 zł za zrobienie 8 ławek parkowych do ogrodu Saskiego¹⁴.

W dniu 31 stycznia 1935 r. na posiedzeniu Rady Miejskiej przyjęto projekt prac w parku miejskim. Należyte urządzenie parku przez: odpowiednie rozplanowanie, dosadzenie brakujących drzew i krzewów, posadzenie żywopłotów, zrobienie klombów, posadzenie na nich kwiatów i roślin ozdobnych, remont względnie przebudowa pomnika Kościuszki. Kosztorys prac: 100- zł. W planie gospodarczym miasta urządzenie parku rozłożono na 5 lat, wydając kwotę 200 zł rocznie¹⁵. W dniu 14 grudnia 1935 r. na posiedzeniu Rady Miasta w sprawozdaniu z działalności w pkt. 7 zapisano: ułożono chodnik z płyt betonowych przy ul. Trytwa, oraz zrobiono nasyp i skarpę przy wejściu do parku i estetyczne ogrodzenie kosztem 2203 zł i 6 gr¹⁶. W protokole z posiedzenia Rady Miasta odbytego w dniu 1 grudnia 1938 r. zgłoszono i uchwalono wniosek Magistratu w sprawie dokończenia budowy pomnika Kościuszki oraz uporządkowania otoczenia pomnika Marszałka Piłsudskiego i Poległych Obrońców Ojczyzny na Widomie¹⁷.

Wydatki na utrzymanie parku miejskiego na przestrzeni lat 1935-1940 zostały zapisane w budżecie miasta Przedborza w dziale: Zdrowie publiczne przeznaczano środki finansowe na utrzymanie parku miejskiego i przedstawiały się następująco:

- w budżecie na rok 1935/36 wpisano: w roku 1934/35 na utrzymanie parku wydano 350 zł, w roku 1935/36 zaplanowano do wydania kwotę 200 zł¹⁸
- w budżecie na rok 1936/37 wpisano: w roku 1934/35 na utrzymanie parku wydano 333,04 zł; w roku poprzednim 1935/36 wydano kwotę 200 zł, na rok 1936/37 zaplanowano do wydania kwotę 155,51 zł na kupno drzewek, krzewów i kwiatów¹⁹

¹³Księga uchwał Magistratu Miasta Przedborza na rok 1928-1932, str. 64-65, AP w Piotrkowie Tryb., Akta miasta Przedborza, Księga uchwał Magistratu miasta Przedborza na rok 1928-1932, sygn. 687/9

¹⁴Księga uchwał Magistratu Miasta Przedborza na rok 1928-1932, str. 75, tamże.,

¹⁵Księga uchwał Rady Miejskiej 1935-1938, str.5; tamże..

¹⁶Księga uchwał Rady Miejskiej 1935-1938, str. 53-54, tamże..

¹⁷Księga uchwał Rady Miejskiej 1935-1938, str. 191, tamże..

¹⁸Budżet miasta Przedborza na rok 1935/36, s. 10, Akta miasta Przedborza, AP w Piotrkowie Tryb., sygn.687/12

¹⁹Budżet miasta Przedborza na rok 1936/37, s. 15, Akta miasta Przedborza, AP w Piotrkowie Tryb., sygn.687/13

- w budżecie dodatkowym na rok 1936/37 zaplanowano kwoty: 155,51 zł z budżetu głównego + 150 zł z budżetu dodatkowego²⁰
- w budżecie na rok 1937/38 na utrzymanie parku miejskiego wpisano: suma wykonania w roku 1936/37 199,98 zł, na rok 1937/38 zaplanowano 155,51 zł, sumę ryczałtową na kupno drzewek, krzewów i kwiatów²¹
- w budżecie na rok 1938/39 na utrzymanie parku miejskiego i skwerów wpisano: suma w roku 1937/38 305,51 zł, na rok 1938/39 zaplanowano 200 zł; na rok następny 1939/40 zaplanowano 200 zł²².

4. ANALIZA STANU ISTNIEJĄCEGO

4.1. OPIS STANU ISTNIEJĄCEGO

Park w Przedborzu usytuowany jest w centrum miasta przy jednej z głównych ulic w dolinie rzeki Pilicy w bezpośrednim sąsiedztwie mostu. Zajmuje obszar działki nr ewid. 154/1 o pow. 1.9256 ha. Wschodnia granica parku przylega do rzeki Pilicy, od strony południowej park przylega do ul. Trytwa, od zachodu graniczy z kompleksem handlowo-usługowym i obsługującym go parkingiem, natomiast od północy przylega do terenu łąk z budynkiem oczyszczalni ścieków.

Fot.3. Widok w kierunku północnym od strony głównego wejścia do parku.
(Fot. M. Sieradzka, marzec 2015 r.)

²⁰Dodatkowy budżet miasta Przedborza na rok 1936/37, s. 10-11, Akta miasta Przedborza, AP w Piotrkowie Tryb., sygn.687/14

²¹Budżet miasta Przedborza na rok 1936/37, s. 4, Akta miasta Przedborza, AP w Piotrkowie Tryb., sygn.687/15

²²Budżet miasta Przedborza na rok 1938/39, s. 6, Akta miasta Przedborza, AP w Piotrkowie Tryb., sygn. 687/16

Park jest przykładem niewielkiej geometrycznej kompozycji związanej z pomnikiem Tadeusza Kościuszki usytuowanym w północnej części parku. Park ma kształt zbliżony do trapezu. Składa się z dwóch wyraźnie kompozycyjnie wyodrębniających się części: starodrzewia na planie trójkąta oraz pasma łąk wzdłuż Pilicy. Od strony wejścia rozchodzą się promieniście 3 główne alejki parkowe (główna i dwie obwodnicowe), które łączą się zamykając teren parku od północy.

Fot.4. Widok w kierunku wschodnim od strony głównego wejścia do parku.
(Fot. M. Sieradzka, marzec 2015 r.)

Na zamknięciu osi głównej podkreślonej aleją o szer. 4 m znajduje się pomnik otoczony starodrzewem głównie garbami pospolitymi. Aleja ta przecięta jest dwiema poprzecznymi alejami, które na krańcach łączą się z aleją obwodnicową okalającą geometryczną część parku i oddzielającą ją od naturalistycznej, łąkowej części nadrzecznej. Układy komponowane stanowiące szkielet kompozycyjny parku stanowią nasadzenia wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych. Aleja główna wiodąca ku pomnikowi obsadzona jest różnogatunkowo. Występują tu lipy drobnolistne, klony pospolite, olchy czarne oraz brzozy, przy czym wschodnia strona alei jest w znacznym stopniu przerzedzona tak jak aleja przy zachodniej granicy parku gdzie przeważają jesiony wyniosłe. Północną część parku zamyka obszar o swobodnym układzie zieleni, przeważnie stosunkowo młodej z przeważającym udziałem brzozy brodawkowatej. Park niemalże pozbawiony jest warstwy krzewów. Lokalnie występuje śnieguliczka biała. Park dostępny jest od strony południowej – od ulicy Trytwa. Wejście do parku zlokalizowano na usypanej skarpie utwardzonej trylinką. W parku występują nawierzchnie żwirowe w betonowych obrzeżach. Stan nawierzchni i obrzeży jest zły – nawierzchnia lokalnie jest przerośnięta darnią, natomiast obrzeża betonowe, dewaluujące wartość parku, są zniszczone i zdekompletowane. W

parku stwierdzono również kilka sztuk zniszczonych ławek i koszy na śmieci. Park nie jest ogrodzony. Aktualny stan zagospodarowania parku i zaniedbana kompozycja zieleni powodują, że park nie cieszy się popularnością wśród mieszkańców, a jego patriotyczna idea została zdegradowana.

Fot.5. Aleja zachodnia
(Fot. M. Sieradzka, marzec 2015 r.)

Fot.6. Główna aleja parkowa z widokiem na
pomnik T. Kościuszki

Fot.7. Nabrzeże z ob. miejscem wodowania. (Fot. M. Sieradzka, marzec 2015 r.)

Park wpisany został do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach z dnia 20.12.1957r. pod nr 722.

5. INWENTARYZACJA DENDROLOGICZNA SZATY ROŚLINNEJ

Szczegółową inwentaryzacją objęto 368 sztuk drzew i krzewów występujących na terenie parku. Podczas przeprowadzania pomiarów w marcu i kwietniu 2015 r. Wzięto pod uwagę rozmieszczenie poszczególnych drzew i krzewów (w tym drzewa pomnikowe i okazowe), skład gatunkowy i szczegółowe dane dotyczące wymiarów (obwód pnia, wysokość, średnica rzutu korony) oraz stan zdrowotny roślin. Pomiarów roślin dokonano przy użyciu taśmy mierniczej, dalmierza i wysokościomierza. Następnie zestawiono je w formie tabelarycznej (TABELA NR 1) oraz graficznie na mapie sytuacyjno-wysokościowej w skali 1:500 (ARKUSZ NR 1), gdzie pokazano szczegółowo: oznaczenie lokalizacji pni drzew, krzewów, podział na drzewa iglaste i liściaste oraz gatunki pomnikowe i okazowe. Lokalizacje drzew naniesiono na mapę i oznaczono graficznie zgodnie z zasięgiem koron poszczególnych roślin. Wyniki niniejszej inwentaryzacji posłużyły do opracowania w dalszej kolejności projektu gospodarki drzewostanem

5.1 STRUKTURA WIEKOWA DRZEWOSTANU

Analiza dendrochronologiczna drzewostanu polegała na oszacowaniu wieku poszczególnych drzew na podstawie tablic wiekowych L. Majdeckiego (1986) i zaklasyfikowaniu ich do określonych grup wiekowych. Podziału dokonano według stadiów rozwojowych drzewostanu i etapów historycznych, związanych z kolejnymi etapami użytkowania ogrodu. Zasadnicze znaczenie miał tu rok 1917, kiedy to rada miasta zdecydowała o usytuowaniu na tym terenie, wcześniej niezagospodarowanym i mającym charakter podmokłych łąk, pomnika Tadeusza Kościuszki. Od tego roku rozpoczęto zagospodarowywanie tego terenu na cele parkowe. Po wojnie kontynuowano myśl upiększania i porządkowania parku m.in. w 1952 roku przebudowano pomnik a jego bezpośrednie otoczenie obsadzono grabami i roślinami ozdobnymi tworzący tym samym kameralne wnętrze (salon grabowy). Okres po 1952 r. związany jest z intensywnym użytkowaniem parku w okresie Polski Ludowej. W tym czasie oraz późniejszych latach pojawiają się dość przypadkowe nasadzenia w większości nie kontynuujące historycznych układów. W klasyfikacji przyjęto podział na trzy grupy wiekowe:

- **Grupa I** – drzewa młodociane i w stadium dojrzałości (poniżej 63 lat) sadzone bądź wyrosłe w l. 1952-2015
- **Grupa II** – stadium dojrzałości (przedział wiekowy 63-98 lat) sadzone bądź wyrosłe w l. 1917-1952
- **Grupa III** – stadium senilne (wiek powyżej 98 lat) wyrosłe przed 1917 r.

Udział 56,8 % w drzewostanie mają drzewa w wieku do 63 lat, posadzone lub wyrosłe po II wojnie światowej dokładnie po roku 1952. Drzewa w przedziale wiekowym 63-98 lat posadzone w okresie między 1917 a 1952 rokiem, stanowią 35,2 % drzewostanu. Najmniejszy udział, zaledwie 8 %, mają drzewa najstarsze, w wieku powyżej 98 lat pochodzące z okresu przed założeniem parku.

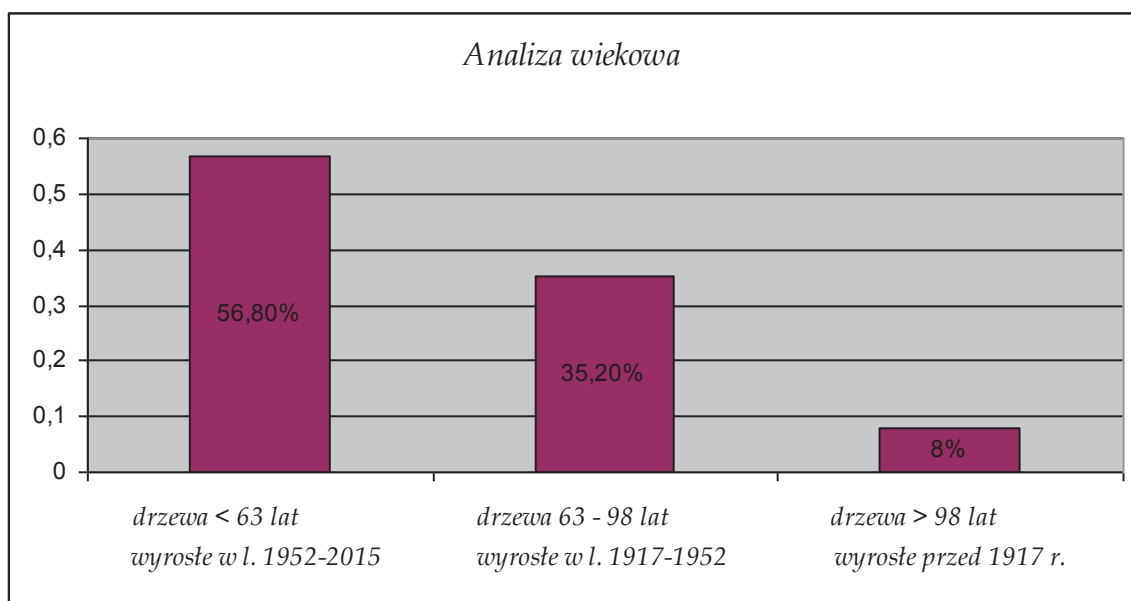
Z analizy dendrochronologicznej wynika, iż układy komponowane stanowiące szkielet kompozycyjny parku tworzą drzewa z II grupy wiekowej posadzone w latach 1917-1952 oraz drzewa najstarsze z III grupy wiekowej zaadaptowane do kompozycji parkowej. Strukturę wiekową drzew z grupy II i III pokazano na rycinie nr 3 powyżej.

Uchwałą Nr XXVIII/163/08 Rady Miejskiej w Przedborzu z dnia 29 sierpnia 2008 roku ustanowiono 26 pomników przyrody na terenie parku. Uchwała ta nie posiadała jednak załącznika graficznego ani współrzędnych geograficznych dla wytypowanych pomników.

W stosunku do 2 egzemplarzy tj. brzozy brodawkowatej o obw. 206 cm i wiązu szypułkowego o obw. 322 zniesiono ochronę przyrodniczą ze względu na utratę wartości przyrodniczych (Uchwała Nr Ł/359/2014 Rady Miejskiej w Przedborzu z dnia 18 czerwca 2014r.) Podczas badań terenowych, przeprowadzonych w kwietniu i maju 2015 r. zidentyfikowano jedynie 7 pomników przyrody:

- nr inwent. 67 klon srebrzysty *Acer saccharinum* o obwodzie pnia 302 cm,
- nr inwent. 110 klon srebrzysty *Acer saccharinum* o obwodzie pnia 256 cm,
- nr 313 brzoza brodawkowata *Betula pendula* o obwodzie pnia 205 cm,
- nr 118 brzoza brodawkowata *Betula pendula* o obwodzie pnia 233 cm,
- nr 146 jesion wyniosły *Fraxinus excelsior* o obwodzie pnia 267 cm,
- nr 222 wiąz szypułkowy *Ulmus laevis* o obwodzie pnia 296 cm i
- nr 295 topola czarna *Populus nigra* o obwodzie pnia 484 cm.

Przyjmując pomiar obwodu pnia, naturalny pokrój oraz dobry stan zachowania jako kryterium klasyfikacji, wyróżniono 9 drzew okazowych (nr inw. 157, 161, 208, 237, 240, 241, 257, 258, 259), w tym drzewa o rozmiarach pomnikowych.

Ryc.4. Struktura wiekowa drzewostanu w parku miejskim w Przedborzu
(oprac. M. Sieradzka, 2015).

5.2 STRUKTURA GATUNKOWA DRZEWOSTANU

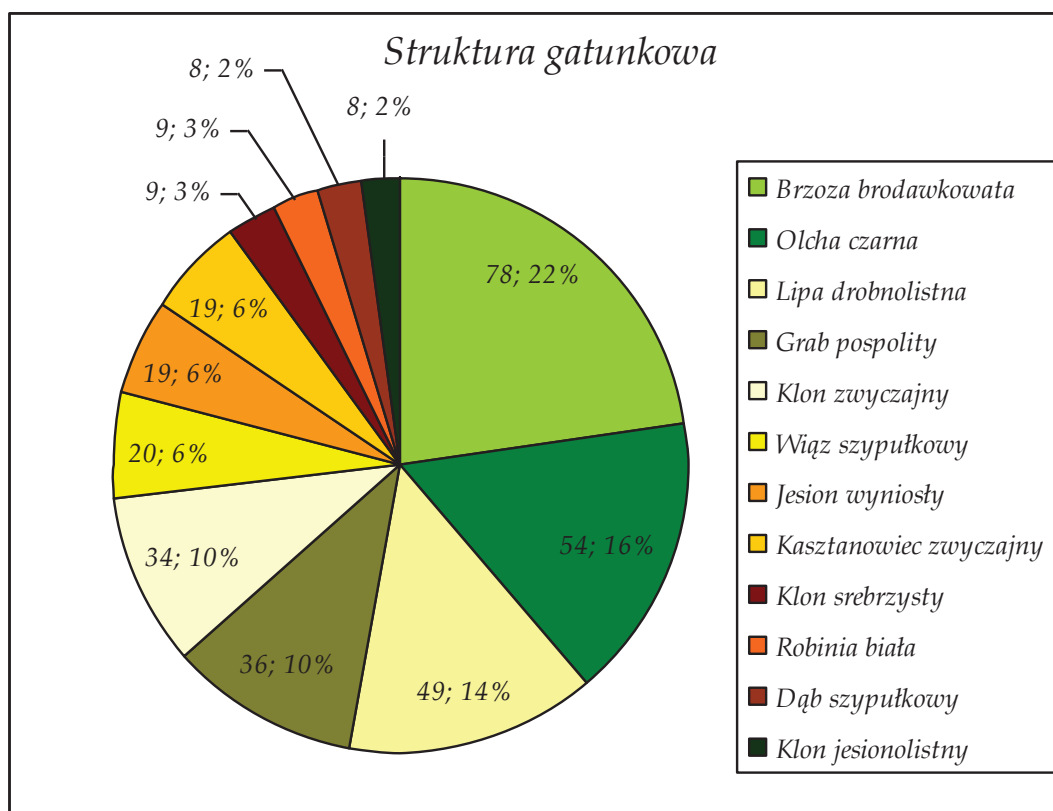
W drzewostanie parkowym oznaczono łącznie 19 gatunków drzew i 1 gatunek krzewów. Skład gatunkowy historycznego drzewostanu uległ zniekształceniu przez nasadzenia powojenne i samosiewy. Największy udział, bo aż 21 % składu gatunkowego drzew ma brzoza brodawkowata. Na terenie parku występują również historyczne nasadzenia, wśród których należy wymienić gatunki: grab pospolity *Carpinus betulus*, który stanowi 9% drzewostanu; lipa drobnolistna stanowiąca 14% drzewostanu, wiąz szypułkowy stanowiący 5% i klon zwyczajny 9% drzewostanu.

W runie parkowym stwierdzono obecność następujących roślin: bluszcz pospolity *Hedera helix*, jaskier rozłogowy *Ranunculus repens* L., jasnota plamista *Lamium maculatum* L., kosaciec żółty/irys *Iris pseudacorus* L., marzanka wonna *Galium odoratum*, zawilec gajowy *Anemone nemorosa* L., podagrycznik pospolity *Aegopodium podagraria* L. i in.

Skład gatunkowy drzewostanu parkowego:

Brzoza brodawkowata – 78 sztuk; dąb szypułkowy – 8 sztuk; grab pospolity – 36 sztuki, jarząb pospolity – 4 sztuki; jesion wyniosły – 19 sztuk; kasztanowiec zwyczajny – 19 sztuk; klon jawor – 2 sztuki; klon jesionolistny – 8 sztuk; klon zwyczajny – 34 sztuki; klon

srebrzysty – 9 sztuk; lipa drobnolistna – 49 sztuk; modrzew europejski – 2 sztuki, olcha czarna – 54 sztuki; robinia biała – 9 sztuk; sosna czarna – 1 sztuka; świerk pospolity – 6 sztuk; topola czarna – 2 sztuki; wiąz szypułkowy – 20 sztuk; wierzbą białą – 5 sztuk; inne gatunki – 3 sztuki

Ryc.5. Struktura wiekowa drzewostanu w parku miejskim w Przedborzu; (oprac. M. Sieradzka 2015).

6. ANALIZA KOMPOZYCJI

- STOPNIA ZACHOWANIA ZABYTKOWEGO UKŁADU

Z analizy historycznej, analizy układu przestrzennego miasta oraz archiwalnych akt Rady Miasta Przedborza wynika, iż teren pod park wytyczono na gruntach miejskich już w 1828 r. natomiast sam park powstał w I ćwierci XX w. na terenie o dużo mniejszym zasięgu niż pierwotnie planowano. Impulsem do założenia ogrodu była podjęta w 1917 roku inicjatywa usytuowania na tym terenie pomnika Tadeusza Kościuszki w 100-ną rocznicę śmierci. Podczas I wojny światowej miasto znalazło się pod bardziej liberalną okupacją austriacką, toteż Przedborzanie mogli ufundować pomnik bohatera narodowego. Kompozycja ogrodu związana jest z centralnie usytuowanym pomnikiem. Niemniej jej

poszczególne elementy tj. aleje główne, ścieżki, drzewa i krzewy kształtowano sukcesywnie na przestrzeni lat 20. i 30. XX w. Pewne jest, iż pomnik początkowo w formie kopca zwieńczonego kolumną koryncką zlokalizowano na terenie jeszcze niezagospodarowanym.

Fot.8. Pomnik Kościuszki przed przebudową. Stan przed 1927 r. [w:] *Patrz Kościuszko na nas z nieba...* W. Zawadzki, 2014 r.

Zapewne w tym czasie wytyczono pierwszą główną aleję parkową wiodącą ku centralnie ulokowanemu pomnikowi bohatera narodowego. Dopiero w roku 1935 zrobiono nasyp i skarpe przy wejściu do parku od strony ul. Trytwa oraz estetyczne ogrodzenie ogrodu. W tym też roku przyjęto projekt prac w parku miejskim na okres 5 lat. I tak, zaplanowano w tym czasie odpowiednie rozplanowanie ogrodu, dosadzenie brakujących drzew i krzewów, posadzenie żywopłotów, zrobienie klombów, posadzenie na nich kwiatów i roślin ozdobnych oraz remont względnie przebudowę pomnika Kościuszki. Przebudowa pomnika nastąpiła dopiero po wojnie w 1952 roku. Ostatecznie pomnik uzyskał formę wysokiego prostopadłościennego cokołu, na którym ustawiono postument z popiersiem Tadeusza Kościuszki. Na otynkowanym w całości cokole na płycie kamiennej podstawy wykuto napis: „Wyremontowali rzem.[-mieślnicy] m. Przedborza 1952 r.”. Prace kamieniarskie

wykonał syn Antoniego, Stefan Paruzel²³. Teren bezpośrednio przed pomnikiem ogrodzono niskim ażurowym parkanem wypełnionym najpierw sztachetami a potem metalowymi prętami. Teren przy pomniku obsadzono krzewami ozdobnymi.

Fot. 9 i 10. Pomnik Tadeusz Kościuszki w latach powojennych.
(Źródło: http://www.przedborz.com.pl/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1, 03.2015r.)

Nad brzegiem rzeki wybudowano przystań kajakową, która spłonęła w 1987 roku oraz urządzono camping w północnej część założenia. Teren przylegający do parku od zachodu, gdzie obecnie znajduje się dyskont spożywczy, funkcjonował jeszcze do lat 80-tych jako sad i użytkowy ogród miejski.

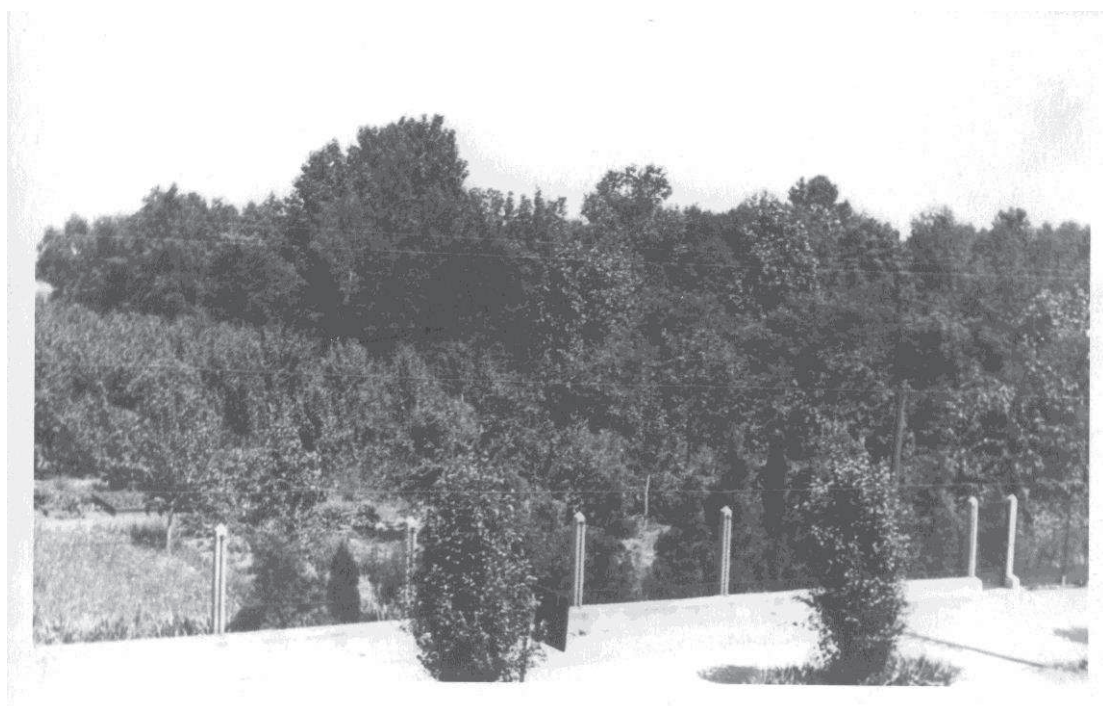
Park w Przedborzu zachował się w pierwotnych granicach. Jest to niewielki park miejski o czytelnej ale dość skromnej kompozycji geometrycznej. Brak pielęgnacji i zaniedbania tego miejsca doprowadziły do zniszczenia parku.

²³ *Patrz Kościuszko na nas z nieba, czyli dzieje jednego pomnika*, Wojciech Zawadzki, 2014 r., na stronie: http://www.tpmwl.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=214:patrz-kociuszek&catid=34:historia&Itemid=100

Obiektem o znacznej wartości jest pomnik Tadeusza Kościuszki jako jedyny element dawnego wyposażenia parku.

Fot.11. Przystań kajakowa nad brzegiem rzeki, lata 70-te XXw.
(Źródło: http://www.przedborz.com.pl/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1, 03.2015r.)

Fot.12. Fragment sadów i użytkowego ogrodu miejskiego widoczny przed masywem zieleni parkowej, lata 50-te XXw.; (Źródło: archiwum pana J. Słoniewskiego)

6.1.1. POWIĄZANIA KOMPOZYCYJNE I PRZYRODNICZE Z KRAJOBRAZEM

Niewątpliwym atutem parku jest jego położenie. Park miejski w Przedborzu jest parkiem nadrzecznym (dolina Pilicy znajduje się przy obszarze Natura 2000). Obszar parku zajmuje łęg na terasie zalewowej po zachodniej stronie rzeki w centralnej części miasta. Bezpośrednie sąsiedztwo rzeki Pilicy, stanowiącej korytarz ekologiczny, umacnia różnorodność gatunkową głównie awifauny. Park jest ważnym miejscem odbywania lęgów ptaków. W obrębie zadrzewienia parkowego stwierdzono m.in.: kolonie gawrona, miejsca lęgowe grzywacza, mazurka, dzięcioła zielonego, dzięcioła dużego, szpaka, kosa, gajówki i kawki²⁴ Zgodnie z art. 52 ustawy o ochronie przyrody, okresem ochronnym ptaków jest czas pomiędzy 1 marca a 15 października. W czasie tym obowiązuje bezwzględny zakaz niszczenia gniazd, ostoi i siedlisk, jaj oraz form młodocianych ptaków.

Park posiada również walory turystyczne. Jest ważnym punktem na trasie spływów kajakowych. Tradycje związane z ruchem kajakowym w tym miejscu sięgają czasów przedwojennych.

Park ma również istotne powiązania widokowe z otaczającym krajobrazem przyrodniczym i miejskim (powiązania zewnętrzne). Położony jest w miejscu wyeksponowanym widokowo z różnych kierunków miasta. Doskonała lokalizacja – przy jednej z głównych arterii komunikacyjnych oraz bezpośrednie sąsiedztwo rzeki zdecydowanie podnoszą potencjał parku, jako ciekawego miejsca na mapie miasta.

Sam park, ponieważ położony jest niżej w stosunku do otaczających go terenów, stanowi zaciszną enklawę. Jedyne widoki z perspektywy parku które otwierają się na zewnątrz, rozciągają się ze wschodniej alejki prowadzącej wzdłuż łąki nadrzecznej. Są to dalekie widoki na rzekę oraz na przeciwną skarpe z historyczną panoramą miasta (ryc.6).

Ponadto park jest kontynuacją promenady nadrzecznej, która po południowej stronie mostu przebiega prawym brzegiem doliny rzecznej.

²⁴ *Opracowanie dendrologiczne i projekt planowanych nasadzeń. Rewitalizacja Parku Miejskiego w Przedborzu, oprac. „EkoPerfekt”, Piotrków Tryb. 2014r.*

7. PROJEKT GOSPODARKI DRZEWOSTANEM

W celu ochrony walorów przyrodniczych i historycznych obiektu a nade wszystkim w celu zapewnienia bezpieczeństwa użytkownikom parku niezbędne jest zabezpieczenie istniejącej szaty roślinnej przed dalszą degradacją w ramach projektu gospodarki drzewostanem. Ma on celu określenie stanu zdrowotnego drzew, zakresu prac pielęgnacyjnych z uwzględnieniem drzew najcenniejszych oraz określenie drzew do usunięcia z podaniem uzasadnienia.

Na podstawie szczegółowej inwentaryzacji szaty roślinnej została przeprowadzona ekspertyza dendrologiczna. Podczas określania stanu zachowania drzewostanu wzięto pod uwagę następujące dane: nazwa rodzajowa, obwód pnia, wysokość, średnica korony. Przy określaniu stanu zdrowotnego drzew opisano: charakterystykę konstrukcji drzew, określenie stopnia posuszu w koronie, wskazanie ubytków zewnętrznych i wewnętrznych, relacje z najbliższym otoczeniem. W projekcie określono zakres prac pielęgnacyjnych z uwzględnieniem drzew najcenniejszych.

Ze względu na rodzaj przewidzianych działań przy drzewach zmierzających do prawidłowego utrzymania, poprawy konstrukcji i kondycji drzew, względnie zlikwidowania kolizji z innymi obiektami, a także w związku z art. 82 ust. 1 a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2004 nr 92 poz. 880 z późn. zm.) w projekcie przewidziano prace pielęgnacyjne ograniczające się zasadniczo do przeprowadzenia cięć sanitarnych polegających na zdjęciu posuszu. W kilku koniecznych przypadkach zaplanowano cięcia korygujące i formujące.

Cięcia sanitarne czyli usuwanie posuszu. Ustawicznie muszą być usuwane suche i obumierające gałęzie, zwłaszcza wtedy gdy ich opadanie stwarza zagrożenie dla otoczenia. Przeciwnie w ustronnych zakątkach parków czy zieleńców suche gałęzie mogą być ze względów ekologicznych pozostawiana. Gałęzie zainfekowane należy usuwać wtedy, gdy stanowią źródło dalszej infekcji.

Cięcia korygujące – przeprowadzane w wyjątkowych przypadkach, dotyczą one koron zdeformowanych, czy to w wyniku zaniedbań, czy źle ciętych czy nienormalnych warunków jak. np. ocienienie, silne wiatry. Polega ono na usuwaniu niepotrzebnych pędów konkurencyjnych i zapobieganiu niepożądanym kierunkom rozwoju korony. W ramach korekcji korony podobnych zabiegów wymagają poszczególne gałęzie. Ten cel zmusza niekiedy do cięcia nawet średnich gałęzi (powyżej 5cm Ø). Korekta korony będzie konieczna w przypadku kolizji z budynkami, urządzeniami miejskimi itd.

Cięcia formujące – stosowane są tylko na drzewach młodych w pierwszych latach po ich posadzeniu na miejsce stałe. Cięcie to jest kontynuacją zabiegów formujących rozpoczętych jeszcze w szkółkach. Przy jego wykonywaniu należy zwrócić szczególną uwagę na: utrzymanie korony jako przewodnikowej, niedopuszczanie lub likwidację ostrych nasad gałęzi wyrastających z przewodnika, likwidację sytuacji, w której z jednego miejsca wyrasta więcej niż jedna gałąź (pęd).

Do cięć sanitarnych zakwalifikowano 74 sztuki drzew o nr inwentarzowych: 2, 7, 14, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 68, 71, 72, 76, 77, 78, 80, 81, 85, 86, 87, 89, 97, 98, 100, 102, 103, 110, 111, 118, 119, 124, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 137, 138, 142, 143, 147, 149, 150, 153, 154, 155, 156, 157, 160, 166, 203, 234, 235, 236, 239, 242, 244, 245, 246, 251, 252, 253, 256, 260, 261, 266, 271, 276, 278, 342, 348.

Zabezpieczanie ran różnorodnymi dotychczasowymi środkami jest niepotrzebne, a nawet nie wskazane. Pokrywanie powierzchni rany żadnym z dotychczasowych środków nie zabezpiecza przed infekcją z zewnątrz a poprawia warunki rozwoju grzybów już dokonujących rozkładu drewna w ciętej gałęzi. Odsłonięte drewno usuniętej gałęzi powinno jak najszybciej przesychać.

Do cięć korygujących zakwalifikowano 2 drzewa wyrastające z jednego pnia o nr inwentarzowych 113 i 114

W przypadku drzew o nr inwentarzowych 53, 82, 108 konieczne jest zainstalowanie wiązań dynamicznych (elastycznych np. typu ‘Cobra’), które zapewnią wzmocnienie konarów i nie dopuszczą do ich rozłamania a tym samym poprawią bezpieczeństwo na terenie obiektu. Wiązania należy instalować powyżej środka ciężkości ale nie wyżej niż w 2/3 wysokości konaru licząc zawsze od rozwidlenia pomiędzy spinanymi konarami. Należy pamiętać, iż wszystkie wiązania podlegają inspekcjom co 2 lata.

W przypadku młodych drzew o nr inwentarzowych 363, 364, 365, 366 i 367 zaplanowano ich pozostawienie do adaptacji i przeprowadzenie cięć formujących.

W ramach gospodarki drzewostanem przewidziano usunięcie 31 sztuk drzew martwych, uszkodzonych, nie rokujących szans na przeżycie, posadzonych wtórnie i

kolidujących z układem kompozycyjnym parku bądź zagrażających bezpieczeństwu ludzi i mienia. Są to drzewa o nr inwentarzowych: 1, 31, 46, 51, 58, 62, 66, 69, 79, 88, 99, 101, 105, 109, 120, 121, 122, 123, 135, 159, 185, 205, 226, 229, 238, 267, 292, 296, 305, 311, 315.

UWAGA: W przypadku drzew o nr inwent. 51, 69, 109, 121, 226 i 229 pniaki pozostałe po wyciętych drzewach przewidziano do karczowania, pozostałe do frezowania za wyjątkiem numerów: 46, 51, 62, 101, 238, 267, 288, 315, 311, 205, 185, 159.

Do usunięcia ze względów kompozycyjnych zakwalifikowano krzewy: skupinę śnieguliczki białej o pow. 16 m² nr inwent. 152.

Na terenie parku zainwentaryzowano 21 pniaków, z czego: 9 sztuk przewidziano do frezowania, 2 do karczowania a 9 sztuk do pozostawienia bez zmian.

Fot.13. Lipa nr 82 do zabezpieczenia wiązaniem elastycznym typu 'Cobra' (Fot. M. Sieradzka, marzec 2015 r.)

Fot.14. Brzoza nr 159 do usunięcia.

Fot.15. Malowniczy klon jesionolistny nr 113 i 114 wytypowany do cięć sanitarnych i korygujących oraz zabezpieczenia wiązaniem elastycznym (fot. M. Sieradzka, marzec 2015 r.)

8. PROJEKT ZAGOSPODAROWANIA TERENU – OPIS KONCEPCJI

Kompleksowa rewitalizacja parku miejskiego w Przedborzu ma na celu poprawę jakości przestrzeni publicznej, jej funkcji przyrodniczych, rekreacyjnych i edukacyjnych w obrębie historycznego założenia od początku zaplanowanego jako miejski ogród publiczny. Należy tu docenić włodarzy miasta którzy już w roku 1828 nie byli w tyle za trendami europejskimi i w ramach prac regulacyjnych miasta wytyczyli miejsce na ogród spacerowy. Jak historia pokazuje zamierzenia te udało się zrealizować prawie 100 lat później i to też nie za jednym razem. Z kolei dziś, po prawie następnych stu latach od założenia parku, miejscu temu należy się przywrócenie do pełnej vitalności i funkcjonowania wśród mieszkańców i gości Przedborza.

Koncepcja zagospodarowania w pierwszym rzędzie przewiduje odtworzenie historycznego układu kompozycyjnego alei parkowych, wymianę zniszczonych obrzeży betonowych na obrzeże z kostki granitowej, położenie nowej nawierzchni żwirowej; przebudowę wjazdu/ wejścia do parku, również z wymianą nawierzchni z płyt trylinkowych na kostkę granitową. Główną aleję parkową planuje się podkreślić poprzez budowę dwóch nowych placów żwirowych w kształcie koła na zakończeniach jej osi. Pierwszy plac (wejściowy) łączy tę aleję z utwardzonym wejściem – zjazdem ze skarpy z poziomu ulicy Trytwa. Drugi plac umiejscowiony jest wokół pomnika Tadeusza Kościuszki.

Koncepcja przewiduje likwidację, istniejącego obecnie w formie półdzikiej, miejsca wodowania kajaków, usunięcie płyty betonowej i przywrócenia łąki nadrzecznej na tym miejscu. Ponieważ miejsce to ma jednak tradycje kajakarskie sięgające lat sprzed II wojny światowej, na łące nad rzeką planuje się ustawienie typowej wiaty wypoczynkowej jakie buduje się w wielu miejscach nad Pilicą oraz budowę pomostu w formie schodów nadbrzeżnych. Służyć one mają zarówno kajakarzom przypluwającym do Przedborza i chcących skorzystać z odpoczynku na polanie parkowej jak również spacerowiczom. Wodowanie kajaków odbywać się będzie po przeciwnej stronie parku i rzeki, poprzez istniejący zjazd od ulicy Koneckiej. Jak ustalono na roboczych spotkaniach z właścicielem naprzeciwległego w stosunku do parku terenu starego spichlerza, oba te obszary powiązane ze sobą widokowo, powinny tworzyć spójną całość. Nadbrzeże Pilicy od strony starego spichlerza jest obecnie remontowane i przystosowywane również do obsługi kajakarzy poprzez budowę pomostu, parkingu i obsługę gastronomiczną. Przeniesienie miejsca wodowania na drugą stronę rzeki pozwoli uniknąć ruchu samochodów z przyczepami kajakowymi oraz wprowadzenia wtórnego układu komunikacyjnego w parku. Nawierzchnie parkowe będą dostępne dla ruchu pieszego z dopuszczeniem pojazdów specjalnych oraz pielęgnujących park.

Teren parku planuje się ogrodzić i zamykać na noc. Od strony ulicy Trytwa poprzez budowę bramy (głównego wejścia) w formie reprezentacyjnej oraz ogrodzenia systemowego w formie ekonomicznej. Od strony parkingu przy centrum handlowym planuje się boczne wejście do parku wraz ze schodami terenowymi biegnącymi po skarpie do jednej z poprzecznych alejek. Ostatnia brama do parku ma znajdować się na zakończeniu alejki biegnącej wzdłuż rzeki i umożliwiać obsługę terenów nadrzecznych przez odpowiednie służby. Park wyposażony zostanie w nowe latarnie parkowe, nowe ławki i kosze na śmieci oraz tablice informacyjne z regulaminem parku i miejsca odpoczynku dla kajakarzy oraz krótkimi wzmiankami na temat parku, historii jego powstania, kompozycji oraz gatunków roślin w nim występujących a także historii miasta Przedborza (kajakarski przystanek – miasto Przedbórz). Dla dzieci zaplanowany został plac zabaw z urządzeniem wielofunkcyjnym w formie statku aby nawiązać do tematyki wodnej sąsiedztwa rzeki Pilicy. Dla dorosłych rekreację stanowią stoły szachowe oraz terenowy stół do tenisa.

Zaplanowano również ścieżkę przyrodniczo - edukacyjną o nawierzchni trawiastej (koszonej regularnie w odróżnieniu od przylegającej do niej naturalnej łąki nadrzecznej) biegnącą nad brzegiem rzeki, obsadzoną roślinnością typową dla brzegów i łąk

nadwodnych wraz z tabliczkami informacyjnymi na temat poszczególnych gatunków. Dobór tych gatunków ma również na celu uatrakcyjnienie widoku na ten brzeg rzeki od strony miasta i z naprzeciwległej skarpy brzegowej. Osobna tablica będzie informować o gatunkach fauny, jakie spotkać można na terenie parku oraz typowej dla brzegów Pilicy. Dopelnieniem tego programu będzie uzupełnienie nasadzeń drzew alejowych oraz wzbogacenie parku o warstwę krzewów i rabat kwiatowych.

9. PROJEKT WYKONAWCZY ZIELENI

9.1 PROJEKT NASADZEŃ

Park miejski w Przedborzu należy do parków nadrzecznych. Tak więc mając na uwadze bezpośrednie sąsiedztwo rzeki oraz zabytkowy charakter parku projekt nowych nasadzeń powinien obejmować głównie roślinność rodzimą lub o utrwalonej pozycji historycznej i kulturowej, nieinwazyjną. Fakt iż powierzchnia Parku miejskiego znajduje się na terenach zalewowych, wprowadza pewne ograniczenia dotyczące składu gatunkowego zieleni parkowej. Innym uwarunkowaniem jest odczyn gleby. Na podstawie badań glebowych dołączonych do opracowania z roku 2014r.²⁵ stwierdzono iż gleba w parku ma odczyn obojętny z tendencją do lekko zasadowego.

Głównym założeniem projektowym jest uzupełnienie drzewostanu w alejach, stworzenie nieistniejącej obecnie warstwy podszytu z krzewów, w dużej mierze z gatunków rodzimych w tym krzewów, które stanowią bazę pokarmową dla awifauny oraz wzbogacenie runa parkowego.

DRZEWA

Ze względu na dość duże obecne nasycenie parku drzewostanem dojrzałym, nowe nasadzenia planuje się przede wszystkim w obrębie uzupełnienia ubytków w drzewostanie alejowym oraz pojedynczymi nasadzeniami takich gatunków jak: dąb szypułkowy, wierzba płacząca olcha szara oraz cypryśnik błotny. Gatunki wybrane do uzupełnienia ubytków w alejach to: lipa drobnolistna, grab pospolity oraz brzoza omszona. Razem planuje się dosadzenie 53 drzew alejowych oraz 13 drzew soliterowych.

²⁵ „Opracowanie dendrologiczne i projekt planowanych nasadzeń. Rewitalizacja Parku Miejskiego w Przedborzu” wykonane przez firmę „EkoPerfekt”, 2014r.

KRZEWY

Krzewy to ten rodzaj zieleni którego najbardziej brakuje dziś w parku przedborskim.

I tak począwszy od głównego wejścia do parku, na powitanie gości po obu stronach wjazdu zaplanowano grupy krzewów jaśminowca podsadzonego czerwonolistnym berberysiem w odmianie 'Red Carpet'. Również na powitanie, w głębi pierwszego kwartału, widocznego jeszcze od ulicy Trytwa zaplanowano rabatę różaną w kształcie koła o promieniu 4m. Będą tu rosnać kwitnące przez cały sezon: róża okrywowa 'Fairy Dance' oraz róża parkowa 'Schneewittchen'. Idąc dalej w kierunku rzeki - placyk rozpoczynający główną aleję lipową prowadzącą do pomnika T. Kościuszki otoczono również rabatą z różą okrywową w odmianie 'Celina'. Plac wokół pomnika obsadzono mahonią pospolitą, podobnie jak rabatę przy samym pomniku. Oba zakończenia głównej alei podkreślone zostały grupami krzewów. Na północy grupą kaliny koralowej, na południu grupą róży parkowej 'Nevada'. Ogrodzenie na skarpie wzdłuż zachodniej granicy parku planuje się obsadzić dziką różą *Rosa canina* oraz różą parkową 'Marguerite Hilling'. Kwitnące krzewy mają zasłonić niekorzystne sąsiedztwo centrum handlowego a jednocześnie nawiązywać do historycznego zagospodarowania sąsiedniego terenu na którym kiedyś posadzony był sad i miejski ogród użytkowy. Samą skarpe porastać będą krzewy zimozielonej niskiej irgi rozesłanej 'Eichholz' oraz bluszcz pospolity.

Poniżej skarpy przy ławkach wzdłuż alei zaplanowano grupy jaśminowców w cienioznośnej ale też obficie kwitnącej i pachnącej odmianie 'Innocense'.

Granica północna podkreślona zostanie krzewami derenia świdwy w odmianie „Midwinter Fire”. Mało estetyczną granicę południową pod mostem nad Pilicą - częściowo, tak aby całkiem nie zamknąć dalekich widoków na bieg rzeki zakryją krzewy derenia białego odmiany 'Sibirica Variegata'. Jego jasne liście będą rozjaśniać ten ciemny zakątek parku.

Poszczególne kwartały parkowe zostaną wzbogacone o grupy krzewów. I tak na dwóch kwartałach najlepiej widocznych z drugiego brzegu, wzdłuż alejki od strony rzeki zaplanowano szpalery krzewów tawuły szarej 'Grefsheim', kaliny koralowej oraz niższej jej odmiany 'Compactum'. Wokół placu zabaw rosnać będzie szpaler z naprzemiennie kwitnącego cały sezon pięciornika krzewiastego 'Princess' z berberysami w zielonolistnej odmianie 'Green Carpet' i czerwonolistnej 'Red Carpet'. Na pozostałych kwartałach, często na zamknięciach osi widokowych alejek, spotkamy grupy: trzmieliny europejskiej, kaliny hordowiny, bzu koralowego jasnozielonej odmiany 'Aurea' oraz kaliny koralowej. Przy części ławek posadzone będą grupy pachnących jaśminowców. Razem posadzonych ma zostać 801 krzewów.

RUNO PARKOWE

Planuje się wzbogacenie istniejącego runa o gatunki charakterystyczne dla stanowisk łągowych i grądów (ponieważ obecne regulacje wodne i budowa zbiornika w Sulejowie w znacznym stopniu ograniczyły wylewy Pilicy i przyczyniły się do osuszenia terenu parku). Zgodnie z kompozycją parku, zaproponowano 12 kwartałów o nieco odmiennym składzie gatunkowym, w zależności od panujących na nich warunków oświetleniowych i siedliskowych. Większość tych gatunków jest niska i kwitnie wiosną, tak aby nie zniszczyć ich kiedy rodzime runo wyrośnie już zbyt wysoko i kwartały z runem będą koszone kilka razy w sezonie. Gatunki wyższe jak paproć – narecznica samcza lub konwalia majowa czy zimozielony bluszcz pospolity proponuje się posadzić przy pniach drzew i tych obszarów nie wykaszać. I tak nad samą rzeką pod drzewami zaplanowana została paproć - narecznica samcza, jaskier rozłogowy oraz przebiśniegi. Z drugiej strony parku, wzdłuż skarpy przy zachodniej granicy parku gdzie dociera mało światła zaproponowane zostały: bluszcz pospolity, konwalia majowa oraz paproć - narecznica samcza. Z kolei na najbardziej nasłonecznionym kwartale z placem zabaw posadzone mają być: zawilec gajowy, przebiśniegi, barwinek oraz fiołek pachnący. Na pozostałych kwartałach naprzemiennie rosnąć będą jeszcze oprócz wyżej wymienionych takie gatunki jak: zimozielony kopytnik pospolity i pięknie kwitnąca na fioletowo przylaszczka pospolita.

ŁĄKA NADRZECZNA

Zamysłem projektowym jest aby teren łąki nad Pilicą utrzymać w charakterze półnaturalnych łąk nadrzecznych koszonych 1 lub 2 razy w roku. I tak istniejące obecnie gatunki traw i ziółorośli planuje się wzbogacić o typową roślinność dla tych zbiorowisk jak: niezapominajka błotna, jaskier rozłogowy, firletka poszarpana oraz mieczyk błotny. Na części łąki planuje się zagospodarować polanę wypoczynkową dla kajakarzy i użytkowników parku, której nawierzchnia obsiana będzie mieszanką traw odpowiednią dla intensywnego użytkowania. Trawnik ten powinien być koszony w sezonie 1x w tygodniu.

ZIELONA ŚCIEŻKA (ścieżka dydaktyczno-edukacyjna)

Identyczną nawierzchnię trawnikową, odporną na deptanie, ma posiadać „Zielona Ścieżka”. Celem ścieżki jest edukacja przyrodnicza dotycząca wybranych gatunków roślinności oraz fauny występującej nad brzegami rzeki Pilicy.

Ścieżka o szerokości 2m prowadzona jest równolegle do górnej krawędzi skarpy nadrzecznej powtarzając jej naturalną linię brzegową. Po obu jej stronach wyznaczone

zostały rabaty dla roślin o szerokości 1,5m. W naprzemiennie powtarzającym się rytmie posadzono tutaj grupy kwitnących na żółto: tojeści kropkowanej, pełnika europejskiego i kosaćca żółtego z grupami kwitnącej karminowo krwawnicy pospolitej, kwitnącego różowo rdestu pospolitego, kwitnącej na białą wiązówki błotnej oraz grupami kwitnącymi w odcieniach niebiesko- fioletowych: przetacznika długolistnego, bodziszka łąkowego i wielosiła błękitnego. Cała skarpa poniżej rabat obsiana ma być niezapominajką błotną.

Rośliny należy oznaczyć etykietami wg wzoru poniżej:

<i>XANTHORRHOEACEAE</i>		
<i>(rodzina)</i>		
<i>Hemerocallis hybrida Stella de'Oro</i>		
(rodzaj)	(gatunek)	(odmiana)
Liliowiec ogrodowy odm. Stella de'Oro		
- krótki opis taksonomiczny -		

9.1.1 DOBÓR GATUNKOWY PROJEKTOWANEJ ROŚLINNOŚCI

LP.	NAZWA ŁACIŃSKA	NAZWA POLSKA	Rozstawa [cm]	Ilość sztuk
DRZEWA				
1.	<i>Alnus incana</i> (L.) Moench	olcha szara	pojedynczo	3
2.	<i>Betula pubescens</i> Ehrh.	brzoza omszona	pojedynczo	12
3.	<i>Carpinus betulus</i> L.	grab pospolity	pojedynczo	22
4.	<i>Quercus robur</i> L.	dąb szypułkowy	pojedynczo	1
5.	<i>Salix alba</i> L. 'Tristis'	wierzba płacząca 'Tristis'	pojedynczo	2
6.	<i>Taxodium distichum</i> (L.) Rich.	cyprysik błotny	pojedynczo	7
7.	<i>Tilia cordata</i> Mill.	irga drobnolistna	pojedynczo	19
	RAZEM			66
KRZEWY				
8.	<i>Berberis thunbergii</i> DC. 'Green Carpet'	berberys Thunberga 'Green Carpet'	co 125cm co 90cm od berberysu 'Red Carpet'	12
9.	<i>Berberis thunbergii</i> DC. 'Red Carpet'	berberys Thunberga 'Red Carpet'	co 90cm	25
10.	<i>Cornus alba</i> L. 'Sibirica Variegata'	dereń biały 'Sibirica Variegata'	co 150 i pojedynczo	10
11.	<i>Cornus sanguinea</i> L. 'Midwinter Fire'	dereń świdwa 'Midwinter Fire'	co 150 i pojedynczo	19

12.	<i>Cotoneaster dammeri</i> C. K. Schneid. 'Eichholz'	irga rozesłana 'Eichholz'	co 100cm	47
13.	<i>Eonymus europaeus</i> L.	trzmielina pospolita	co 150cm	22
14.	<i>Mahonia aquifolium</i> (Pursh) Nutt.	mahonia pospolita	co ok. 60cm	99
15.	<i>Philadelphus</i> L. 'Innocense'	jaśminowiec 'Innocense'	co 100cm	32
16.	<i>Potentilla fruticosa</i> L. 'Princess'	pięciornik krzewiasty 'Princess'	co 75cm	31
17.	<i>Rosa canina</i> L.	róża dzika	co 150cm	28
18.	<i>Rosa</i> L. 'Celina'	róża okrywowa 'Celina'	co ok. 50-55cm	97
19.	<i>Rosa</i> L. 'Fairy Dance'	róża okrywowa 'Fairy Dance'	co 50cm	174
20.	<i>Rosa</i> L. 'Marguerite Hilling'	róża parkowa 'Marguerite Hilling'	co 100cm	54
21.	<i>Rosa</i> L. 'Nevada'	róża parkowa 'Nevada'	co 100cm	7
22.	<i>Rosa</i> L. 'Schneewittchen'	róża parkowa 'Schneewittchen'	co 60cm	61
23.	<i>Sambucus nigra</i> L. 'Aurea'	bez czarny 'Aurea'	co 150-200	9
24.	<i>Spiraea x cinerea</i> Zabel 'Grefsheim'	tawuła szara 'Grefsheim'	co 100cm	21
25.	<i>Viburnum lantana</i> L.	kalina hordowina	co 150cm	13
26.	<i>Viburnum opulus</i> L.	kalina koralowa	co 100-150	28
27.	<i>Viburnum opulus</i> L. 'Compactum'	kalina koralowa 'Compactum'	co 100	12
RAZEM				801
BYLINY na „Zielonej Ścieżce” (rośliny nadbrzeżne)				
28.	<i>Geranium pratense</i> L.	bodziszek łąkowy	28x28	685
29.	<i>Filipendula almaria</i> L.	wiązówka błotna	38x38	510
30.	<i>Iris pseudacorus</i> L.	kosaciec żółty	45x45	113
31.	<i>Lysimachia punctata</i> L.	tojeść kropkowana	28x28	400
32.	<i>Lythrum salicaria</i> L.	krwawnica pospolita	45x45	450
33.	<i>Myosotis palustris</i> Hill	niezapominajka błotna	nasiona – w łanach	370m2
34.	<i>Polemonium caeruleum</i> L.	wielosił błękitny	38x38	220
35.	<i>Polygonum bistorta</i> L.	rdost węzownik	38x38	415
36.	<i>Trollius europaeus</i> L.	pełnik europejski	33x33	270
37.	<i>Veronica longifolia</i> L.	przetacznik długolistny	45x45	310
RAZEM w sadzonkach				3373
ROŚLINY RUNA PARKOWEGO I ŁĄKI NADRZECZNEJ				
38.	<i>Anemone nemorosa</i> L.	zawilec gajowy	25x25	950
39.	<i>Asarum europaeum</i> L.	kopytnik pospolity	25x25	700
40.	<i>Convallaria majalis</i> L.	konwalia majowa	20x20	225
41.	<i>Dryopteris filix mas</i> (L.) Schott.	narecznica samcza	58x58	255
42.	<i>Galanthus nivalis</i> L.	przebiśnieg śnieżyczka	15x15	1500
43.	<i>Gladiolus palustris</i> Gaud.	mieczyk błotny	nasiona – w łanach	150m2
44.	<i>Hedera helix</i> L.	bluszcz pospolity	50x50	750
45.	<i>Hepatica nobilis</i> Mill.	przylaszczka pospolita	25x25	500
46.	<i>Lychnis flos-cuculi</i> L.	firletka poszarpana	nasiona – w łanach	150m2
47.	<i>Myosotis palustris</i> Hill	niezapominajka błotna	nasiona – w łanach	370m2
48.	<i>Ranunculus repens</i> L.	jaskier rozłogowy	nasiona – w łanach	150m2
49.	<i>Vinca minor</i> L.	barwinek pospolity	30x30	300
50.	<i>Viola odorata</i> L.	fiołek pachnący	25x25	700
RAZEM w sadzonkach				5880
TRAWNIK				
51.	mieszanka traw odpornych na deptanie, stanowisko słoneczne		nasiona	837m2

SKŁAD GATUNKOWY RUNA PARKOWEGO dla poszczególnych kwartałów parku

Gatunek	roztawa [cm]	ilość sztuk
R1 – pow. 759m²		
<i>Anemone nemorosa</i> L. - zawilec gajowy	25x25 w 10 grupach po 10szt	100
<i>Galanthus nivalis</i> L.- przebiśnieg śnieżyczka	15x15 w 10 grupach po 10szt.	100
<i>Vinca minor</i> L. - barwinek pospolity	30x30 w 15 grupach po 10szt	150
<i>Viola odorata</i> L. - fiołek pachnący	25x25 w 15 grupach po 10szt	150
R2 – pow. 478m²		
<i>Asarum europaeum</i> L.- kopytnik pospolity	25x25 w 10 grupach po 10szt.	100
<i>Galanthus nivalis</i> L.- przebiśnieg śnieżyczka	15x15 w 10 grupach po 10szt.	100
<i>Hepatica nobilis</i> Mill. - przyłuszczka pospolita	25x25 w 10 grupach po 10szt	100
<i>Viola odorata</i> L. - fiołek pachnący	25x25 w 10 grupach po 10szt	100
R3 – pow. 953m²		
<i>Anemone nemorosa</i> L. - zawilec gajowy	25x25 w 15 grupach po 10szt	150
<i>Galanthus nivalis</i> L.- przebiśnieg śnieżyczka	15x15 w 15 grupach po 10szt.	150
<i>Vinca minor</i> L. - barwinek pospolity	30x30 w 15 grupach po 10szt	150
<i>Viola odorata</i> L. - fiołek pachnący	25x25 w 15 grupach po 10szt	150
R4 – pow. 606m²		
<i>Anemone nemorosa</i> L. - zawilec gajowy	25x25 w 10 grupach po 10szt	100
<i>Asarum europaeum</i> L.- kopytnik pospolity	25x25 w 10 grupach po 10szt.	100
<i>Galanthus nivalis</i> L.- przebiśnieg śnieżyczka	15x15 w 10 grupach po 10szt.	100
<i>Hepatica nobilis</i> Mill. - przyłuszczka pospolita	25x25 w 10 grupach po 10szt	100
R5 – pow. 580m²		
<i>Anemone nemorosa</i> L. - zawilec gajowy	25x25 w 10 grupach po 10szt	100
<i>Asarum europaeum</i> L.- kopytnik pospolity	25x25 w 10 grupach po 10szt.	100
<i>Galanthus nivalis</i> L.- przebiśnieg śnieżyczka	15x15 w 10 grupach po 10szt.	100
<i>Hepatica nobilis</i> Mill. - przyłuszczka pospolita	25x25 w 10 grupach po 10szt	100
R6 – pow. 1302m²		
<i>Anemone nemorosa</i> L. - zawilec gajowy	25x25 w 20 grupach po 10szt	200
<i>Asarum europaeum</i> L.- kopytnik pospolity	25x25 w 15 grupach po 10szt.	150

<i>Galanthus nivalis</i> L.- przebiśnieg śnieżyczka	15x15 w 20 grupach po 10szt.	200
<i>Hepatica nobilis</i> Mill. - przyłaszczka pospolita	25x25 w 20 grupach po 10szt	200
R7 – pow. 2822m²		
<i>Anemone nemorosa</i> L. - zawilec gajowy	25x25 w 30 grupach po 10szt	300
<i>Asarum europaeum</i> L.- kopytnik pospolity	25x25 w 25 grupach po 10szt.	250
<i>Galanthus nivalis</i> L.- przebiśnieg śnieżyczka	15x15 w 25 grupach po 10szt.	250
<i>Viola odorata</i> L. - fiołek pachnący	25x25 w 30 grupach po 10szt	300
R8 – pow. 2496m²		
<i>Dryopteris filix mas</i> (L.) Schott. - narecznica samcza	58x58 w 25 grupach po 3szt. przy drzewach	75
<i>Galanthus nivalis</i> L.- przebiśnieg śnieżyczka	15x15 w 25 grupach po 10szt.	250
<i>Hedera helix</i> L. - bluszcz pospolity	50x50 przy drzewach	500
R9 – pow. 799m²		
<i>Convallaria majalis</i> L. - konwalia majowa	20x20 w 30 grupach po 5szt.	150
<i>Dryopteris filix mas</i> (L.) Schott. - narecznica samcza	58x58 w 10 grupach po 3szt.	30
<i>Hedera helix</i> L. - bluszcz pospolity	50x50 na skarpie i przy drzewach	250
R10 – pow. 348m²		
<i>Convallaria majalis</i> - konwalia majowa	20x20 w 15 grupach po 5szt.	75
<i>Dryopteris filix mas</i> (L.) Schott. - narecznica samcza	58x58 w 25 grupach po 3szt.	75
<i>Hedera helix</i> L.- bluszcz pospolity	50x50 na skarpie i przy drzewach	100
R11 – pow. 2166m²		
<i>Dryopteris filix mas</i> (L.) Schott. - narecznica samcza	58x58 w 25 grupach po 3szt. przy drzewach	75
<i>Galanthus nivalis</i> L.- przebiśnieg śnieżyczka	15x15 w 25 grupach po 10szt.	250
<i>Ranunculus repens</i> L. - jaskier rozłogowy	nasiona – 30 grup	150m2
R12 – pow. 1071m²		
<i>Gladiolus palustris</i> Gaud. - mieczyk błotny	nasiona – w łanach	150m2
<i>Lychnis flos-cuculi</i> L. - firletka poszarpana	nasiona – w łanach	150m2
<i>Myosotis palustris</i> Hill - niezapominajka błotna	nasiona – w łanach	150m2
<i>Ranunculus repens</i> L. - jaskier rozłogowy	nasiona – w łanach	150m2

9.1.2. PROJEKTOWANE GATUNKI RÓŻ - OPIS

- **RÓŻA DZIKA** *Rosa canina*, *Rosa corymbifera*, *Rosa dumetorum*

Krzew wysokości 1-3 m, rzadziej pnące do wysokości 12 m, gałęzie wzniesione lub łukowato zwieszone, rozgałęzione, kolczaste, kolce liczne, hakowato zakrzywione, liście skrętoległe, ogonkowe, nieparzystopierzaste, złożone z 5-7 listków, listki szerokoeliptyczne, zaostrome, piłkowane, ogonki liściowe nagie, w nasadzie rozszerzone, z przylistkami, kwiaty bladoróżowe, rzadko białe, o średnicy 5-6 cm, słabo pachnące, szypułkowe, wyrastają pojedynczo lub po 3 z kątów liści, 5 sercowatych płatków korony, działki kielicha po przekwitnięciu odgięte w dół, opadające przed dojrzwaniem owoców, owoce pozorne (wykształcają się z mięsistego dna kwiatowego, a nie z załączni słupka) mięsiste, gładkie, jajowate, pomarańczowe, później purpurowoczerwone.

Okres kwitnienia: czerwiec.

Siedliska: zarośla, skraje lasów, miedze, przydroża, suche zbocza, śródpolne zakrzewienia.

Występowanie: Europa, zachodnia Azja, północna Afryka, rozprzestrzeniona w Australii i Nowej Zelandii; w Polsce pospolita na całym obszarze.

Uwagi: roślina lecznicza, owoce zawierają ogromne ilości witaminy C, wykorzystywana kulinarnie – m.in. do wyrobu konfitur i win oraz w szkółkarstwie – jako podkładka pod róże ogrodowe, tworzy mieszańce z innymi gatunkami róż, m.in. z różą francuską i różą czerwonawą.

➤ **RÓŻA PARKOWA 'MARGUERITE HILLING'**

Inne nazwy: Pink Nevada, Rosa moyesii

Odmiana została uzyskana przez Hillinga w 1959 roku jako sport odmiany 'Nevada'; róża ta może rosnąć w półcieniu i na złych glebach.

Barwa kwiatów: Różowa, żółte pręciki

Wielkość kwiatów: Ø 10 cm

Rodzaj kwiatów: Podwójne

Zapach: Umiarkowany

Pora kwitnienia: VI – X, powtarza kwitnienie

Wysokość / szerokość krzewów: 1,5 – 2 / 1,2 m, pędy przewieszają się

Mrozoodporność: -32°C

➤ **RÓŻA PARKOWA 'NEVADA' (1927)**

<http://plantgallery.blogspot.com>

Rosa 'Nevada' - Róża

Róża ta została wyhodowana przez P. Dota (Hiszpania) w 1927 roku; pomimo że wyjściowy gatunek (*R. moyesii*) pochodzi z Chin, odmiana ta jest całkowicie mrozoodporna; kwitnie bardzo obficie (!), a pędy ma praktycznie bezkolcowe; może rosnąć nawet na złych glebach; odmianę tę można sadzić pojedynczo, w grupach, idealna do tworzenia nieciętych żywopłotów; ze względu na jej pochodzenie (jest matką odmiany 'Marguerite Hilling') czasem przebarwia się na różowo, zwłaszcza w drugim kwitnieniu.

Barwa kwiatów: Białokremowa ze złotym środkiem, czasem z odcieniem różu

Wielkość kwiatów: Ø 10 cm

Rodzaj kwiatów: Pojedyncze

Zapach: Delikatny

Pora kwitnienia: V / VI – IX, powtarza kwitnienie

Wysokość / szerokość krzewów: 1,2 – 1,5 / 1,2 m

Mrozoodporność: -32°C

➤ RÓŻA OKRYWOWA 'CELINA'

Jest to mała krzewiasta róża hodowli Wernera Noacka z roku 1997. Kwiaty o średnicy około 6 cm, po rozwinięciu się są ciemno żółte ale szybko zaczynają płowieć a ponieważ kwiat dość długo utrzymuje się na krzewie, w pełni rozwoju wygląda jak gdyby była białokremowa. Kwiaty są półpełne, do 15 płatków, delikatnie pachnące.

Krzew dorasta do max 80cm.

Liście drobne, błyszczące, ciemnozielone, okrywające bardzo szczelnie krzew. Pędy mają tendencję do pokładania się, może mieć zastosowanie jako róża okrywowa. Mrozoodporność wg HMF, 6 strefa USDA.

Otrzymała certyfikat jakości ADR za rok 1999.

➤ **RÓŻA OKRYWOWA ‘FAIRY DANCE’**

Czerwono kwitnący sport odmiany The Fairy. Kwitnie bardzo obficie.

Kwiaty intensywnie czerwone, pełne, drobne, 2-3 cm, zebrane w duże kwiatostany, liście drobne, błyszczące, pokrój krzaczasty, pędy cienkie, wzniesione, przeginające się pod ciężarem kwiatostanów, wys. 40-60 cm. Odmiana podatna na czarną plamistość, całkowicie mrozoodporna, kwitnie długo i obficie, wartościowa odmiana na skarpy, rabaty, obwódki, 5-6 szt./m².

➤ **RÓŻA PARKOWA ‘SCHNEEWITTCHEN’ KORBIN**

Kwiaty białe, pełne, średniej wielkości, 7-8 cm, pachnące. Liście jasnozielone, później ciemniejsze. Pędy grube, sztywne, wzniesione. Wzrost silny, wys. 100-150 cm, szer. 60-70 cm. Odmiana zdrowa, odporna na przemarzanie. Kwitnie długo i obficie, powtarza kwitnienie. Sadzona w grupach daje ładną barwną plamę. Gęstość sadzenia: 3-4 szt/m².

Barwa kwiatów: Białe
Wielkość kwiatów: Ø 7-8 cm
Rodzaj kwiatów: Pełne
Zapach: Umiarkowany
Pora kwitnienia: VI – X, powtarza kwitnienie
Wysokość / szerokość krzewów: 1 – 2 / 0,60-0,70 m, pokrój krzaczasty, wyprostowany
Mrozoodporność: -32°C
Sila wzrostu roślina szybko rosnąca

9.2 DANE TECHNICZNE

9.2.1 SADZENIE DRZEW

Rośliny z tzw. upraw w gruncie sadi się wczesną wiosną – od połowy marca do połowy maja (po rozmarznięciu gleby) i jesienią – od połowy października do końca listopada (przed zamrożeniem gleby). Sadzenie w okresie wiosennym jest wskazane dla roślin o niedostatecznej mrozoodporności oraz drzew i krzewów iglastych czy roślin zimozielonych. Rośliny prowadzone w szkółce w pojemnikach, sadzone z dobrze uformowaną bryłą korzeniową można sadzić przez cały okres wegetacji. Sadzenie winno odbywać się w sprzyjających warunkach atmosferycznych tj. pochmurny, deszczowy i bezwietrzny dzień. Przez kilka tygodni po posadzeniu należy pamiętać o intensywnym podlewaniu by nie narażać rośliny na przesuszenie, zwłaszcza w okresie letnim.

Przed posadzeniem roślin konieczne jest oczyszczenie terenu z chwastów i innych zanieczyszczeń. Wykopujemy doły tuż przed dostarczeniem roślin. Rozmiary dołów winny być dostosowane do wielkości bryły korzeniowej (vide: pkt 10 specyfikacja techniczna)

Drzewka wsadzamy do dołów i ostrożnie przysypujemy ziemią, pamiętając o stopniowym zagęszczaniu gleby. Następnie obficie podlewamy. Wokół drzewa formujemy misę, którą wypełniamy 5 cm warstwą kory sosnowej bądź warstwą kompostu ogrodowego, hamujących rozwój nowych chwastów. Dodatkowo ściółka osłania ziemię przed gorącymi promieniami słońca latem, a zimą przed mrozem i dłużej utrzymuje wilgoć przy korzeniach.

Dla wszystkich sadzonek drzew należy przyjąć min. obwód pnia 18-20cm. Dla drzew alejowych należy zakupić sadzonki prowadzone w formie alejowej.

9.2.2. SADZENIE KRZEWÓW

Terminy i przygotowanie podłoża analogiczne jak dla drzew. Krzewy sadi się na głębokości na jakiej rosły w szkółce. Wielkość dołów, podobnie jak w przypadku sadzenia drzew, uzależniona jest od wielkości bryły korzeniowej (vide: pkt 10 specyfikacja techniczna).

Najważniejszą czynnością pielęgnacyjną jest systematyczne odchwaszczanie terenu. W pierwszych 2-3 latach po posadzeniu odchwaszczanie wykonujemy ręcznie, później można stosować środki chwastobójcze.

W przypadku wszystkich projektowanych gatunków roślin zaleca się zastosowanie wysokogatunkowego materiału w pojemnikach. Drzewa liściaste powinny być wysokości min. 2 m w przypadku niższych gatunków i min. 3m dla gatunków wyższych. Krzewy w zależności od pokroju i osiągniętej wysokości od 0,5 do 1,5 m. Rośliny powinny być prawidłowo uformowane z zachowaniem pokroju charakterystycznego dla gatunku i odmiany.

9.2.3 SADZENIE RÓŻ

Róże dobrze rosną na stanowiskach ciepłych, nasłonecznionych, osłoniętych ale lekko przewiewnych. Nie lubią miejsc zbyt suchych ani zbyt gorących. Wymagają gleby żyznej, wilgotnej, dobrze przepuszczalnej, o lekko kwaśnym odczynie (pH 6,5). Jeżeli gleba jest zbyt kwaśna, należy ją zwapnować, używając wapna nawozowego lub kredy. Wprowadzenie ok. 0,5 kg kredy na 1m² gleby podniesie jej wartość pH o 0,5 do 1,0. Ważna jest również struktura gleby. Aby ją poprawić, można dodać do niej m.in. torfu, kory sosnowej, węgla brunatnego czy obornika.

Torf wymieszany z glebą lekką będzie zatrzymywał w niej wodę i substancje mineralne. Jeżeli gleba jest zbyt zwięzła, gliniasta, można rozluźnić ją poprzez dodatek kory sosnowej kompostowanej. Częstki kory będą się rozkładać w glebie dosyć długo, wzbogacając ją w próchnicę i tlen nawet przez okres czterech lat. Zalecana dawka kory to od 20 do 40 litrów na m². Należy pamiętać, iż dodanie do gleby kory wymaga jednoczesnego dodania azotu.

Róże korzenia się dość głęboko zatem przed posadzeniem krzewów należy spulchnić glebę na głębokość 60 centymetrów. Wyjątkiem są gleby lekkie piaszczyste, których nie trzeba przekopywać aż tak głęboko.

Przed posadzeniem róż należy usunąć nadłamane części korzeni, a pozostałe korzenie skrócić do długości około 20-30 centymetrów. Krzew przed posadzeniem należy również zamoczyć w wodzie z dodatkiem fungicydów, przez około 20 minut. Po wyjęciu z zaprawy, krzew należy posadzić jak najszybciej. Starannie rozłożyć korzenie w uprzednio przygotowanym dołku (szyjka korzeniowa powinna się znaleźć ok. 5 cm poniżej powierzchni gleby). Następnie należy zasypać dołek

mieszaną ziemi z torfem, lekko udeptać, obficie podlać usypać dookoła kopczyk z ziemi wysokości 15-20cm.

9.2.4 ZAKŁADANIE TRAWNIKÓW

Najintensywniejszy proces krzewienia się traw (okres największego zagęszczania darni) zachodzi pomiędzy 15 kwietnia a 15 maja, oraz na przełomie sierpnia i września. Pod trawnik nie powinny być przeznaczone miejsca trudno dostępne np. pod krzewami, w pobliżu drzew. Przed wykonaniem trawników teren musi być dokładnie oczyszczony z wszelkich zanieczyszczeń. Grunt rodzimy należy użyźnić kompostem (ok. 2-3 cm). Teren powinien być wyrównany i splantowany. Przed siewem nasion trawy ziemię należy wałować wałem gładkim, a potem grabić. Siew powinien być dokonany w dni bezwietrzne – najlepiej w okresie wiosennym (na przełomie kwietnia i maja), najpóźniej do połowy września. Przekrycie nasion – poprzez przemieszanie z ziemią grabiami. Po wysiewie nasion ziemia powinna być wałowana lekkim wałem w celu dostatecznego wyrównania i stworzenia dobrych warunków dla podsiąkania wody.

9.2.5. PIELEGNACJA ROŚLIN

Do podstawowych czynności pielęgnacyjnych należy:

Drzewa i krzewy:

- systematyczne odchwaszczanie i ściółkowanie terenu;
- cięcia pielęgnacyjne w celu uzyskania jak najlepszego pokroju roślin (za wyjątkiem roślin iglastych);
- krzewy po posadzeniu powinny być lekko przycięte;
- podlewanie, intensywne zwłaszcza w okresie suszy;
- nawożenie: w pierwszym roku po posadzeniu rośliny raczej nie wymagają nawożenia, czerpią składniki pokarmowe z żyznego jeszcze podłoża. Nawozić należy w przypadku stwierdzenia, na podstawie objawów zewnętrznych, niedoborów składników pokarmowych;
- w późniejszych latach należy usuwać odrosty korzeniowe lub „dziki”;
- przycinanie koron;
- zasilanie nawozami mineralnym.

Koszenie łąki nadrzecznej:

- pierwszy pokos nie wcześniej niż 15 czerwca; graniczny termin pokosów – 30 września;
- raz albo dwa razy w roku;
- pozostawienie 5-10% działki rolnej nieskoszzonej w ciągu całego roku, przy czym powinien to być inny fragment co roku;
- wysokość koszenia 5-15 cm;
- technika koszenia: w sposób nieniszczący struktury roślinności i gleby, zakaz koszenia okrężnego od zewnątrz do wewnątrz działki;
- usunięcie lub złożenie w stogi ściętej biomasy w terminie nie dłuższym niż 2 tygodnie po pokosie.

Koszenie kwartałów z runem parkowym:

- pierwszy pokos nie wcześniej niż 1 czerwca; graniczny termin pokosów – 30 września;
- wysokość koszenia 5-15 cm;

Trawnik rekreacyjny, nawierzchnia „Zielonej Ścieżki”

Najważniejszym zabiegiem pielęgnacyjnym trawników jest koszenie. Koszenie trawników winno się wykonywać często w całym okresie pielęgnacji i w regularnych odstępach czasu, przy czym częstość koszenia i wysokość cięcia należy uzależnić od gatunków wysianej trawy.

10. SPECYFIKACJA TECHNICZNA

OBIEKT:

Utworzenie terenów zieleni -

PROJEKT REWITALIZACJI ZABYTKOWEGO PARKU PRZY ULICY TRYTWA W PRZEDBORZU

LOKALIZACJA OBIEKTU:

MIASTO PRZEDBÓRZ, POW. RADOMSZCZAŃSKI, WOJ. ŁÓDZKIE
obręb: 5 , dz. nr 154/1, obręb 6: dz. nr 1/1

TEMAT:

Specyfikacja techniczna wykonania i odbioru robót związanych z wykonaniem zadania:
PROJEKT REWITALIZACJI ZABYTKOWEGO PARKU PRZY ULICY TRYTWA
W PRZEDBORZU, PRZEDBÓRZ, POW. RADOMSZCZAŃSKI, WOJ. ŁÓDZKIE
obręb: 5 , dz. nr 154/1, obręb 6: dz. nr 1/1

Oznaczenie specyfikacji technicznej – **ST ZIELEŃ**

KOD CPV

77000000 usługi rolnicze, leśne, ogrodnicze, hydroponiczne i pszczelarskie

77300000-3 usługi ogrodnicze

77310000-6 usługi sadzenia roślin oraz utrzymania terenów zieleni

77311000-3 usługi utrzymania ogródków ozdobnych

Inwestor:

GMINA PRZEDBÓRZ,
ul. Mostowa 29
97-570 Przedbórz

opracowanie: mgr inż. Miłosława Sieradzka

1. WSTĘP

Przedmiot Specyfikacji Technicznej

Przedmiotem niniejszej specyfikacji są wymagania dotyczące wykonania zieleni dla zagospodarowania terenów zieleni na terenie zabytkowego parku w Przedborzu przy ul. Trytwa w ramach zadania: Projekt rewitalizacji zabytkowego parku przy ulicy Trytwa w Przedborzu.

Zakres robót objętych ST

Prace ogrodnicze (sadzenie drzew i krzewów oraz bylin/roślin wodnych, trawniki)

- Prace przygotowawcze
- Nasadzenia drzew
- Nasadzenia krzewów/bylin
- Wykonanie trawników

Przedmiot i zakres zastosowania specyfikacji

Przedmiotem niniejszej szczegółowej specyfikacji technicznej są wymagania dotyczące wykonania i odbioru robót związanych z sadzeniem drzew, krzewów i bylin oraz wykonaniem trawników na terenie płaskim.

Wymagania ogólne

Wykonawca robót jest odpowiedzialny za jakość ich wykonania oraz za zgodność z dokumentacją projektową, ST i zaleceniami Inspektora Nadzoru.

2. PRACE PRZYGOTOWAWCZE

Za prace przygotowawcze należy przyjąć wyznaczenie miejsc sadzenia roślin, zdjęcie warstwy darni grubości około 10 cm na powierzchni przygotowywanej skupiny krzewów lub miejscu sadzenia drzewa (krzewu/ byliny) i wykopanie dołów, które opisane zostały bardziej szczegółowo w pkt. Nasadzenia roślin (poniżej). Przed rozpoczęciem sadzenia teren należy oczyścić z gruzu i śmieci.

Na terenie przewidzianym pod wykonanie trawników należy przeprowadzić mechaniczną likwidację starej darni z jednoczesnym oczyszczeniem z gruzu i śmieci oraz wyrównaniem terenu. Na terenie pod trawnik należy rozplantować około 3 cm warstwę ziemi urodzajnej/humusu, która powinna spełniać te same parametry co gleba do zaprawy dołów do sadzenia drzew i krzewów.

3. NASADZENIA ROŚLIN

Podstawowe określenia używane w poniższym opisie:

Materiał roślinny – sadzonka drzewa lub krzewu.

Forma naturalna – forma właściwa dla naturalnych pokrojów drzew i krzewów, zgodna z naturalnymi cechami wzrostu danego gatunku.

Forma pienna – forma krzewu lub drzewa z wyraźnie uformowanym pniem i koroną.

Drzewo – roślina zdrewniała, z jednym lub większą ilością pni, rozgałęziających się na pewnej wysokości.

Krzew – roślina zdrewniała wielopędowa, nie wytwarzająca pnia ani korony (główne pędy wyrastają max. 10 cm nad szyjką korzeniową).

Bylina – roślina zielna wieloletnia, jedno- lub wielopędowa; wielokrotnie wydająca nasiona; której część nadziemna zamiera regularnie na koniec sezonu wegetacyjnego i odbudowuje się regularnie każdej wiosny z części podziemnej.

Bryła korzeniowa – uformowana w trakcie hodowania w szkółce bryła ziemi z przerastającymi ją korzeniami danej rośliny; inaczej: część systemu korzeniowego wykopana razem z ziemią,

System korzeniowy – podziemna część rośliny, wpływ na rozwój korzeni ma odpowiednia agrotechnika i szkółkowanie,

Rośliny uprawiane w pojemnikach – rośliny uprawiane i sprzedawane w pojemnikach, o pojemności i kształcie dostosowanym do wielkości roślin i ich systemu korzeniowego.

Materiał i urządzenia

Materiał roślinny - zgodny z tabelą zawartą w opisie projektu.

Ziemia

Charakterystyka ziemi urodzajnej stosowanej do wypełniania dołów w trakcie sadzenia krzewów (drzew/ bylin). Ziemia ta nie może być:

- przerośnięta korzeniami,
- zachwaszczona,
- zagruzowana,
- z kamieniami większymi niż 3 cm średnicy,
- zasolona lub zanieczyszczona chemicznie, czy z innymi zanieczyszczeniami.

Ziemia stosowana do zaprawy dołów pod nasadzenia krzewów powinna zawierać min. 2% części organicznych, mieć odczyn pH równy 5,5 lub większy. Ziemia ta powinna być lekko wilgotna, posiadać strukturę w dotyku luźną, lekko gruzelkową.

Analogiczne parametry powinna spełniać gleba stosowana pod wykonanie trawnika.

Drzewa i krzewy

Sadzonki krzewów powinny być właściwie oznaczone etykietami, zgodne z normą PN-87/R-67023 – Materiał szkółkarski. Drzewa i krzewy liściaste, PN-87/R-67022 – Materiał szkółkarski. Drzewa i krzewy iglaste; zakupione w licencjonowanej szkółce, w pojemnikach. Krzewy powinny być prawidłowo uformowane, z zachowaniem pokroju (wyglądu) charakterystycznego dla danego gatunku i odmiany. Szczegółowy dobór gatunkowy, ilościowy, parametry dotyczące wielkości rośliny i pojemnika zawiera tabela i opis projektu.

Krzewy należy sadzić w doły o wymiarach 0,3 x 0,3 x 0,3 m, drzewa w doły 0,7 x 0,7 x 0,7m; z zaprawą dołu ziemią urodzajną.

Rośliny przywodne należy sadzić w doły o wymiarach około 0,3 x 0,3 x 0,3 m, zależnie od wielkości pojemnika i bryły korzeniowej.

Drzewa formy piennej powinny mieć wysokość pnia zgodną z tabelą doboru materiału, obwód przewodnika mierzony na wysokości 1m nad ziemią.

Krzewy liściaste muszą mieć co najmniej 3 dobrze wykształcone pędy główne z typowymi dla odmiany rozgałęzieniami.

Byliny/ rośliny strefy przybrzeżnej powinny mieć prawidłowo wykształconą część nadziemną (typowo dla gatunku) i podziemną.

Wszystkie rośliny - bez oznak zmian chorobowych.

Podstawowe prawidłowe cechy to:

- system korzeniowy skupiony i prawidłowo rozwinięty (liczne, drobne korzenie na korzeniach szkieletowych świadczą o dobrym rozwoju sadzonki),
- bryła korzeniowa prawidłowo uformowana i nie uszkodzona (widoczne po wyjęciu z pojemnika),
- część nadziemna zbudowana z kilku rozkrzewionych pędów (min. 3-5), zdrowych, proporcjonalnych wielkością do bryły korzeniowej, bez uszkodzeń mechanicznych czy chorobowych.

Wady niedopuszczalne w materiale roślinnym, dyskwalifikujące go do sadzenia to:

- silne uszkodzenia mechaniczne rośliny,
- martwice i pęknięcia kory,
- pomarszczenie kory na pędach lub korzeniach,
- oznaki chorobowe na korze lub liściach i ślady żerowania szkodników,
- uszkodzona lub wysuszona bryła korzeniowa.

Zakupione rośliny powinny być dostarczone w pojemnikach, do czasu sadzenia ocienione, osłonięte od większych wiatrów i zabezpieczone przed przesychnianiem.

Trawniki

Teren pod trawnik powinien być odchwaszczony, oczyszczony z gruzu i zanieczyszczeń, wyrównany i splantowany po uzupełnieniu ziemią żyzną.

Do wykonania trawnika należy użyć gotowej mieszanki nasion traw. Trawniki należy wykonać na glebie rodzimej wymieszanej powierzchniowo z warstwą humusu wolnego od zanieczyszczeń, średnio grubości 2-3 cm, rozplanowanego do poziomu rzędnych układu komunikacyjnego. Po wysiewie nasion – wałowanie, w razie potrzeby dosiew nasion. W trakcie prac odbiorowych wymagane jest 90% zadarnienia powierzchni.

Termin wykonania – 1 kwiecień do października lub inny, uzgodniony z Inspektorem Nadzoru. Optymalny czas na wykonanie trawnika to wiosna (do połowy maja) lub jesień (od września).

Do nawożenia zaleca się stosowanie nawozów wieloskładnikowych zawierających azot, fosfor i potas, w oryginalnym opakowaniu, z podanym składem chemicznym.

Pozostałe materiały:

- paliki drewniane do drzew,
- taśma elastyczna
- kora,
- woda

Sprzęt:

Wykonawca przystępując do realizacji zadania określonego w projekcie (nasadzenie drzew, krzewów, trawniki) powinien dysponować niezbędnym sprzętem:

- szpadle do kopania dołów pod rośliny, zdejmowania warstwy darni,
- taczki do przewożenia materiałów,
- grabie do rozgrabiania kory jako wyściółki,
- mechaniczny lub ręczny siewnik do trawy,
- kultywator do likwidacji darni,
- opryskiwacz do środków chemicznych,
- grabie i walec do wykonania trawnika.

Transport

Środek transportu materiału roślinnego na miejsce sadzenia jest dowolny, wybrany przez Wykonawcę pod warunkiem, że nie uszkodzi on ani nie pogorszy jakości przewożonych roślin.

W czasie transportu rośliny powinny być zabezpieczone przed uszkodzeniem, wyschnięciem czy przemarznięciem. Na miejsce sadzenia krzewy powinny być przewożone tuż przed wykonywaniem sadzenia.

Środek transportu pozostałych materiałów jest także dowolny, wybrany przez Wykonawcę, pod warunkiem, że materiały przewożone nie ulegną zniszczeniu lub uszkodzeniu.

Wykonanie prac

Sadzenie drzew i krzewów musi spełniać określone wymagania.

1. Drzewa i krzewy trzeba sadzić z bryłą korzeniową (z pojemnika), z zaprawą dołów ziemią urodzajną.
2. Materiał roślinny powinien być zgodny z wykazem roślin pod względem doboru gatunkowego, parametrów jakościowych i wielkościowych,
3. Pora sadzenia to cały sezon wegetacyjny z temperaturą dodatnią (grunt nie może być zmarznięty).
4. Miejsce sadzenia należy wyznaczyć w terenie zgodnie z dokumentacją projektową.
5. Dołki pod rośliny muszą mieć wielkość zgodną z dokumentacją projektową.
6. Rośliny należy posadzić mniej więcej 2 cm głębiej niż rosła w pojemniku.
7. Drzewa należy opalikować trzema palikami mocowanymi do pnia taśmą elastyczną.
8. Po zasypaniu ziemią i jej ubiciu, należy wokół pnia lub pędów utworzyć misę i obficie podlać.

9. Po posadzeniu powierzchnię wokół drzew i krzewów należy wyściółkować korą, warstwą grubości 5 cm, co zabezpiecza roślinę przed zbyt szybką utratą wilgoci i szybkim zachwaszczeniem.
10. Przy sadzeniu jesiennym utworzyć kopczyki z ziemi wokół pni zabezpieczające rośliny na zimę.

Wykonanie trawnika musi odbywać się w następujących etapach:

1. Przygotowanie terenu (Prace przygotowawcze) z plantowaniem warstwy gleby urodzajnej pod trawnik.
2. Siew nasion.
3. Grabienie terenu z przykryciem nasion.
4. Wałowanie.

4. KONTROLA JAKOŚCI ROBÓT

Kontrola jakości robót w trakcie wykonywania nasadzeń drzew i krzewów polega na sprawdzaniu:

- zgodności realizowanych nasadzeń z dokumentacją projektową, względem miejsc nasadzeń i doboru gatunkowego, parametrów jakościowych i wielkościowych roślin,
- wielkości dołków pod drzewa i krzewy,
- warunków przechowywania drzew i krzewów i ich transportu,
- odpowiednich terminów sadzenia,
- wykonania prawidłowych misek wokół roślin, korowania i podlewania po posadzeniu.

Kontrola wykonanych robót sadzenia drzew i krzewów, przy odbiorze polega na sprawdzeniu:

- zgodności realizacji nasadzeń z dokumentacją projektową,
- zgodności gatunków i ilości z tabelą oraz jakości posadzonego materiału roślinnego z dokumentacją projektową,
- wykonania mis wokół drzew i krzewów,
- wykonania korowania.

Kontrola jakości robót w trakcie wykonywania trawnika polega na sprawdzeniu:

- Zgodności występowania poszczególnych etapów prac z dokumentacją,
- Zgodności jakości i daty ważności mieszanki traw .

Kontrola wykonanych robót wykonania trawnika, przy odbiorze polega na sprawdzeniu:

- Wizualnej jakości nowej darni,
- Stopnia zadarnienia min. 90% powierzchni,
- Stopnia zachwaszczenia (czy wymaga ewentualnych oprysków chemicznych).

Obmiar robót

Jednostka obmiaru jest:

sztuka – wykonanie nasadzeń drzew i krzewów/bylin

m² – wykonanie nawierzchni trawnikowej

Odbiór robót i podstawa płatności

Roboty należy uznać za wykonane zgodnie z dokumentacją projektową, szczegółową specyfikacją techniczną i wymaganiami Inspektora Nadzoru, jeżeli wszystkie pomiary, kontrole dały wynik pozytywny.

Odbiór wykonanych prac polega na przeprowadzeniu oględzin w terenie – wizualnej oceny jakości wykonanych robót. Należy przestrzegać zaleceń projektanta dotyczących wielkości materiału roślinnego.

Roboty należy prowadzić zgodnie z obowiązującymi przepisami. Zakupiony materiał roślinny należy okazać Zamawiającemu i uzyskać jego akceptację przed sadzeniem. Dopuszcza się zastosowanie materiału roślinnego zastępczego (wyjątkowo) po wcześniejszej konsultacji z Zamawiającym i projektantem.

Wykonawca do dnia odbioru końcowego jest odpowiedzialny za kompletność nasadzeń.

Cena jednostkowa posadzenia 1 szt. krzewu lub drzewa obejmuje:

- prace przygotowawcze (wyznaczenie miejsca sadzenia, zdjęcie darni i wykopanie dołu),
- dostarczenie rośliny, posadzenie z zaprawą dołów ziemią urodzajną, podlanie, ściółkowanie.

Cena jednostkowa wykonania 1 m² trawnika obejmuje:

- prace przygotowawcze (likwidacja starej darni, plantowanie ziemi),
- wysiew nasion z grabieniem i wałowaniem.

Obowiązujące przepisy i normy

PN-87/R-67023 Materiał szkółkarski . Ozdobne drzewa i krzewy liściaste

PN-87/R-67022 Materiał szkółkarski. Drzewa i krzewy iglaste.

PN –G – 98011 torf rolniczy

5. OBSŁUGA GEODEZYJNA, BADANIA

Pełna obsługa geodezyjna w trakcie wykonywania prac należy do obowiązków Wykonawcy robót.

Potwierdzeniem wykonania prac branży ogrodniczej, zgodnie z dokumentacją, powinna być inwentaryzacja powykonawcza z pisemnym potwierdzeniem zakresu rzeczowego wykonanych prac i ilości posadzonych roślin (wyszczególniony dobór gatunkowy). Inwentaryzacja powykonawcza powinna zostać złożona wraz ze zgłoszeniem prac do odbioru końcowego, Zamawiającemu.

W przypadku uszkodzenia, w trakcie trwania robót, punktów osnowy geodezyjnej lub punktów wyznaczających granicę własności – Wykonawca jest zobowiązany odtworzyć je na własny koszt.

Wykonawca odpowiedzialny jest za wszelkie uszkodzenia instalacji nadziemnych i podziemnych, na terenie objętym prowadzeniem prac i dokonane w trakcie prowadzenia prac.

11. PROJEKT ELEMENTÓW MAŁEJ ARCHITEKTURY (aranżacja placu zabaw)

- **Ławki i kosze na śmieci**

Na terenie parku przewidziano ustawienie ławek drewnianych bez oparcia w kolorze orzechowym i czarnej podstawie w ilości 30 sztuk i metalowych koszy na śmieci w ilości 18 sztuk (rys. nr 2) w lokalizacjach pokazanych na projekcie zagospodarowania parku (załącznik graficzny nr 4)

Ryc. nr 6 Mała architektura. Ławki i kosze na śmieci.

- **Oświetlenie**

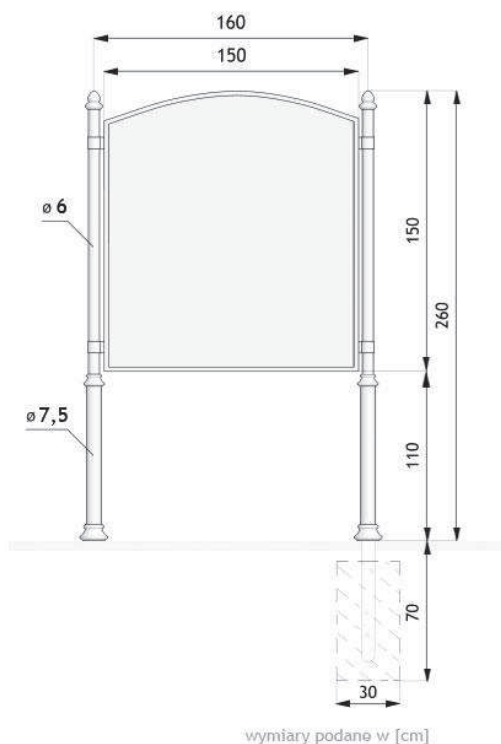
Przewidziano montaż oświetlenia w postaci latarni parkowych o wys. 4,43 m w ilości 20 sztuk + 2 sztuki reflektorów pokazanych na rys. nr 3.

UWAGA: Montaż oświetlenia winien być poprzedzony opracowaniem projektu branżowego w specjalności elektrycznej.

Ryc. nr 7 Mała architektura. Słup oświetleniowy i oprawy.

Park wyposażony w tablice informacyjne z regulaminem parku, krótkimi wzmiankami na temat parku, historii jego powstania, kompozycji oraz gatunków roślin w nim występujących a także historii miasta Przedborza (kajakarski przystanek – miasto Przedbórz).

Ryc. nr 8 Mała architektura. Tablica informacyjna.

- **Plac zabaw**

Plac zabaw zostanie wyposażony w wielofunkcyjne urządzenie zabawowe – statek Kolumba (zdjęcie poniżej). Jest to zestaw dla dzieci w wieku od 3 do 14 lat.

W skład zestawu wchodzi: 1 pokład dziobowy statku, 1 koło sterowe, 1 dziób statku, 1 lina wspinaczkowa, 12 zabezpieczeń z aplikacją, 2 okna z bulajem, 1 maszt statku, 2 pomosty tunelowe, 1 pokład statku, 1 rufa z ławeczką, 1 zjeżdżalnia głęboka, 1 rurka nad zjeżdżalnią, 1 trap wspinaczkowy z rurą podciągową, 1 zabezpieczenie z grą w kółko i krzyżyk, 1 ścianka wspinaczkowa, 7 wejściówek, 7 stopni, 8 poręczy, 40 okuć metalowych w grunt.

Bezpieczna nawierzchnia - piasek

Symbol strefy - A

Maks. wys. upadku - 1,37 m

Pole powierzchni - 79 m²

Obwód strefy bezp. - 41 m

Powierzchnia placu zabaw – 227 m²

DANE MATERIAŁOWO – KONSTRUKCYJNE

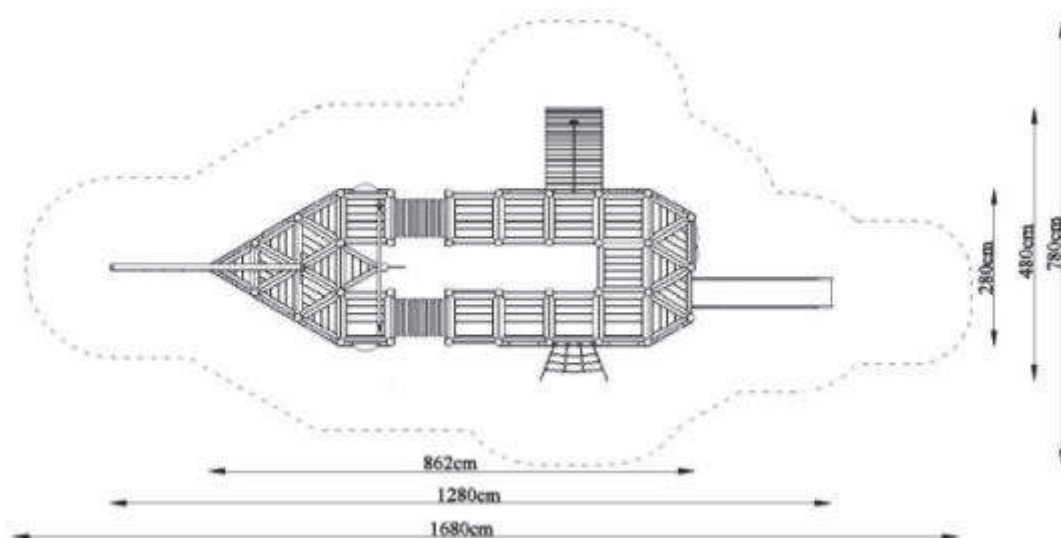
W celu uzyskania najwyższych parametrów wytrzymałościowych, słupy nośne mają przekrój okrągły, wykonane są z drewna sosnowego, klejonego z 5 warstw, toczone cylindrycznie, o średnicy 12cm. Dla zmniejszenia naprężeń powodujących wzdłużne pęknięcia, słupy są dodatkowo ryflowane wzdłużnie. Górne powierzchnie słupów konstrukcyjnych zabezpieczone przed nasiąkaniem, trwale zamocowanymi plastikowymi kapturami. Słupy tworzące konstrukcję nośną osadzone 10 cm nad powierzchnią gruntu za pomocą stalowych okuć kotwionych na betonowym fundamencie min 60 cm w gruncie. Elementy drewniane (słupy, podesty) zabezpieczone przed szkodliwym wpływem warunków atmosferycznych przez impregnację środkami na bazie naturalnych olejów i wosków, posiadających wymagane atesty higieniczne. Dachy wykonane z kolorowych płyt polietylenowych (HDPE), które nie wchłaniają wody, są odporne na wgniecenia, zarysowania, graffiti i promieniowanie UV.

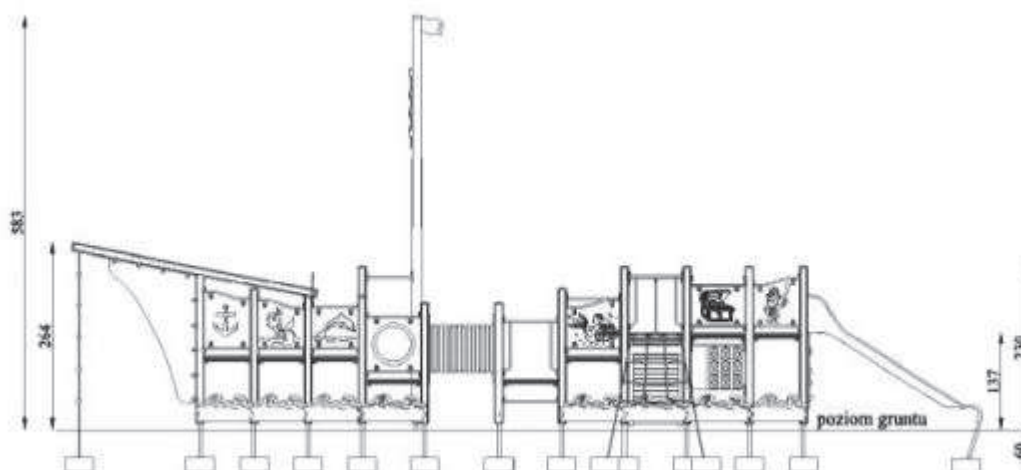
Mała architektura. Statek Kolumba

Zabezpieczenia i ścianki wykonane z dwukolorowych, warstwowych płyt HDPE, ozdobione ciekawymi, wygrawerowanymi aplikacjami np. zwierząt, roślin lub postaci z bajek. Ślizgi zjeżdżalni wykonane ze stali nierdzewnej i kwasoodpornej. Wszystkie

elementy ze stali węglowej konstrukcyjnej, takie jak: drabinki, poręcze, uchwyty, pomosty, okucia, bariery, zabezpieczone farbami proszkowymi poliestrowymi odpornymi na ciągłe działanie warunków atmosferycznych. Liny polipropylenowe ze rdzeniem stalowym. Do połączeń podzespołów z drewnem stosujemy stalowe łączniki mocowane za pomocą grubych wkrętów, gdyż tego typu połączenie, w odróżnieniu od łączników gwintowych zapewnia nieluzujące się złącze w drewnie. Łby wkrętów ukryte w plastikowych wkładkach.

Ryc. nr 9 Statek Kolumba. Widok z góry.

Ryc. nr 10 Statek Kolumba. Widok z boku.

- **Ogrodzenie placu zabaw**

Przewidziano wykonanie ogrodzenia placu zabaw (54 mb) w formie ażurowych metalowych przęseł (przęsło długości do 1 m) o wysokości do 0.80 m w kolorze grafitowym.

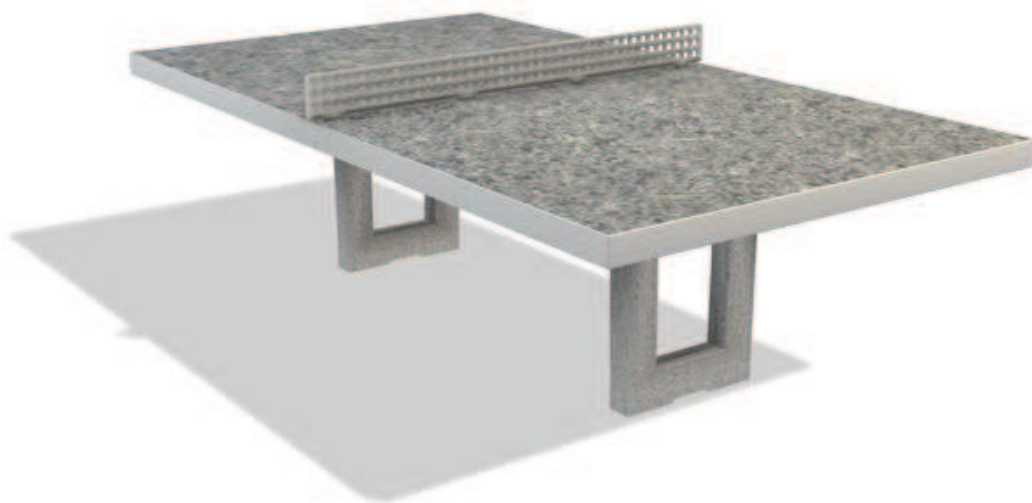
Ryc. 11 Mała architektura. Przęsło ogrodzenia placu zabaw (wzór)

- **Inne elementy małej architektury**

Dla dorosłych rekreację stanowić mają stoły szachowe (4 sztuki) oraz terenowy stół do tenisa (1 sztuka) na zdjęciach poniżej.

Stół szachowy

Stół terenowy do tenisa